Пролетары ўсіх краін, еднайцеся!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР І УПРАЎЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВАЎ ПРЫ СНК БССР

№ 17 (473) | Панядзелак, 17 чэрвеня 1940 года | Цана 20 кап.

ДЭМАНСТРАЦЫЯ РОСКВІТУ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ

З 5 па 15 чэрвеня ў Маскве перад магутным рускім народам, вялікім Сталіным, совецкім урадам, перад пісьменнікамі, акторамі, музыкантамі, мастакамі і скульптарамі чырвонай сталіцы таленавіты беларускі народ дэманстрыраваў росквіт сваёй культуры.

Прадбачанне генія пралетарскай рэвалюцыі Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна аб тым, што перыяд дыктатуры пралетарыята з'явіцца перыядам росквіту нацыянальных культур, палкам апраўдалася. Прайшоўшыя дэкады ўкраінскага мастацтва, грузінскага, казахскага і другіх народаў СССР, а таксама дэкада беларускага мастацтва ў Маскве, з'яўляюцца яскравым прыкладам гэтага. Мудрая ленінска-сталінская нацыянальная палітыка перамагла. Дзякуючы гэтаму падцягнута культура раней прыгнечаных народаў да ўзроўню вялікай рускай культуры.

Па-братняму, як роўны роўнага, сустрэў гераічны рускі народ майстроў совецкага мастацтва беларускага народа. Родная Масква, любімы Сталін акрылілі працаўнікоў мастацтваў Беларускай ССР, заклікалі іх да далейшай барацьбы за авалоданне новымі вышынямі мастацтва, за стварэнне совецкай класікі.

Як ні стараліся ў мінулым шматлікія каты крыжом і пятлёй задушыць беларускую культуру, ім гэтага не ўдалося зрабіць. Беларускі народ у жорсткай барацьбе з палякамі, французамі, шведамі адстаяў сваю культуру, мову, сваю цудоўную паэзію, дзівосную музыку, свой прыгожы жывапіс. Беларускі народ данёс здабыткі сваёй культуры да нашых сонечных дзён і ўкладае іх нароўні з другімі народамі ў скарбніцу сусветнай культуры.

Беларускі народ пад сонцам Сталінскай Канстытуцыі стварае новыя дзівосныя песні, казкі, музыку і жывапіс, стварае высокамастацкую літаратуру, паэмы, аповесці, п'есы, раманы, нацыянальныя па форме і соцыялістычныя па зместу. Ён услаўляе геніяў соцыялістычнай рэвалюцыі—Леніна і Сталіна, саратнікаў вялікіх правадыроў, якія далі магчымасць беларускаму народу свабодна жыць і тварыць цудоўнае соцыялістычнае мастацтва.

Беларускія контррэвалюцыйныя нацыянал-дэмакраты і іншая погань імкнулася звязць беларускае мастацтва з правільнага шляху, затрымаць яго развіццё, але ім гэтага не ўдалося зрабіць. Беларускі народ пад кіраўніцтвам Комуністычнай партыі (большэвікоў) Беларусі на-галаву разбіў сваіх заклятых ворагаў.

Беларускі тэатр, музыка, жывапіс, усе віды мастацтваў, літаратура за нябачана кароткі час сталі на ногі, дасягнулі спеласці і росквіту. Гэта з'яўляецца бліскучай перамогай ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі.

Беларускае совецкае мастацтва стаіць на правільным шляху. Ля яго вытокаў — таленавітая народная творчасць. Яно выкарыстоўвае найбагацейшы вопыт вялікага рускага і сусветнага класічнага мастацтва. Асноўным творчым метадам працаўнікоў мастацкага фронта Беларускай ССР з'яўляецца соцыялістычны рэалізм.

Любімае беларускім народам совецкае мастацтва стала любімым мастацтвам рускага і ўсіх народаў Саюза ССР.

Цёпла сустрэў і горача апладыраваў вялікі рускі народ створанаму ў баях соцыялістычнаму мастацтву беларускага народа, цёпла сустрэў і горача апладыраваў яму мудры Сталін, прадстаўнікі совецкага ўрада, Героі Совецкага Саюза, выдатныя майстры рускага мастацтва, бачачы ў ім прыгожыя ўсходы народнага ў поўным сэнсе гэтага слова мастацтва, якое служыць вялікім ідэям Маркса — Энгельса — Леніна — Сталіна, служыць народу. Такое мастацтва, як і народ, неўміруча. Яно будзе жыць у вяках.

Комуністычная партыя (большэвікоў) Беларусі, выконваючы ўказанні правадыра народаў СССР Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна, вырасціла таленавітыя кадры пісьменнікаў, актораў, мастакоў, музыкантаў, кадры новай соцыялістычнай інтэлігенцыі, якія кроўна звязаны са сваім народам, да канца адданы вялікім ідэям прагрэсіўнага чалавецтва, ідэям марксізма-ленінізма.

Цяпер перад працаўнікамі фронта мастацтваў Беларускай ССР паўсталі больш цяжкія і больш складаныя творчыя пытанні. Неабходна ў найкарацейшы тэрмін авалодаць вышынямі мастацтва, стварыць совецкую класіку.

Перад літаратарамі і мастакамі Беларускай ССР непачаты край работы. Беларускім совецкім мастацтвам яшчэ далёка не паказана гераічная барацьба беларускага народа супроць шматлікіх прыгнятальнікаў, не паказана ў поўнай меры барацьба рабочага класа, калгаснага сялянства і соцыялістычнай інтэлігенцыі за пабудову соцыялізма.

Прафесіянальны тэатр павінен аказаць максімальную дапамогу развіццю мастацкай самадзейнасці народа. Тое-ж самае патрэбна зрабіць прафесіяналам другіх відаў мастацтваў. Дапамагаючы самадзейнаму мастацтву, перадаючы яму свой багаты вопыт работы, прафесіянальныя майстры будуць самі ўзбагачацца.

Беларускае совецкае мастацтва ў даўгу перад дзецьмі. Неабходна, каб у бліжэйшы час кожны з тэатраў меў у рэпертуары спектаклі для паказу дзецям, якія-б дапамаглі ў справе комуністычнага выхавання.

Наш тэатр і ўсё мастацтва ні на адну хвіліну не павінны забываць, што мы знаходзімся на рубяжы з капіталістычным светам, што магчымы ўсялякія нечаканасці. Мы заўсёды павінны быць гатовымі даць бой усім тым, хто, страціўшы розум, паспрабуе напасці на нашу свяшчэнную соцыялістычную зямлю.

Пад кіраўніцтвам вялікай партыі Леніна — Сталіна Беларуская ССР дабілася велізарнейшых поспехаў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, а таксама і культуры. Здабытыя намі поспехі ва ўсіх галінах мастацтва з'яўляюцца поспехамі ўсяго совецкага народа. Згуртаваўшыся яшчэ цясней навакол Сталінскага Цэнтральнага Камітэта, навакол таварыша Сталіна, мы будзем яшчэ больш і лепш працаваць, каб стварыць мастацтва і літаратуру, вартыя нашай вялікай ленінска-сталінскай эпохі.

Няхай жыве соцыялістычная інтэлігенцыя беларускага народа!

Няхай жыве кіраўнік і арганізатар нашых перамог — вялікая партыя Леніна — Сталіна!

Няхай жыве родны, любімы Сталін!

Свята культуры беларускага народа

На заключным канцэрце дэкады беларускага мастацтва прысутнічалі таварышы І. В. Сталін, В. М. Молатаў, К. Е. Варашылаў, Л. М. Кагановіч, М. І. Калінін, А. А. Андрэеў, А. І. Мікаян, А. А. Жданаў, Л. П. Берыя, Г. М. Маленкоў, Г. М. Дзімітраў, М. Ф. Шкіратаў, Н. А. Булганін, П. К. Панамарэнка, А. С. Шчэрбакоў.

Дэкада беларускага мастацтва, прайшоўшая з велізарным поспехам, закончылася 15 чэрвеня заключным канцэртам у Вялікім тэатры СССР. Сярод прысутнічаўшых на канцэрце знаходзіліся народныя камісары, дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР, Вярхоўнага Совета РСФСР, Вярхоўнага Совета БССР, відныя артысты, музыканты, кампазітары, мастакі, мастацтвазнаўцы, пісьменнікі, журналісты. Прысутнічалі чыны дыпламатычнага корпуса і карэспандэнты замежнай прэсы.

Канцэрт, праграма якога была выключна рознастайнай, выліўся ў сапраўднае свята культуры беларускага народа. Ён даў магчымасць грамадскасці сталіцы яшчэ раз адчуць асалоду ад выдатнага мастацтва, крыніцай якога з'яўляецца народная творчасць.

Першымі выступілі зводны хор і сімфанічны аркестр Беларускай Дзяржаўнай філармоніі пад кіраваннем дырыжора І. А. Мусіна. Усхвалявана прагучала «Паэма аб Сталіне», музыка якой напісана кампазітарам Шчэгловым, а тэкст — паэтам Русаком. Затым была выканана песня таго-ж кампазітара «Прывітанне Маскве» на словы паэта Броўкі.

Вялікае майстэрства прадэманстрыраваў лаўрэат усесаюзнага агляду выканаўцаў на народных інструментах цымбаліст А. Астрамецкі. Выконваючы «Беларускую рапсодыю» Іванова, ён паказаў сябе тонкім і таленавітым музыкантам. Паспяхова выступілі калгасны хор Рэчыцкага раёна пад кіраваннем калгасніцы Т. К. Лапацінай, выканаўшы беларускія народныя песні, і танцавальны калектыў Хойніцкага раёна.

Жывейшую цікавасць выклікаў старадаўні беларускі вясельны абрад у выкананні ансамбля песні і пляскі Беларускай Дзяржаўнай філармоніі і артыстаў Мінскага Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра (лібрэта і музыка заслужанага артыста БССР І. І. Любана, пастаноўка рэжысёра П. С. Златагорава). Стройна прагучаў аркестр народных інструментаў Беларускай Дзяржаўнай філармоніі пад кіраваннем дырыжора Б. А. Сімеонава. Усю прыгажосць беларускіх народных песень слухачы асабліва глыбока адчулі ў часе выступлення аб'яднанага хора Беларускай Дзяржаўнай філармоніі і Беларускага радыёкамітэта.

Выключна цёпла сустрэлі прысутныя самадзейны хор вёскі Вялікае Падлессе Баранавіцкай вобласці. З уздымам і натхненнем выступалі прадстаўнікі вызваленых народаў Заходняй Беларусі. Велізарны поспех мела жыццёрадасная песня «Нам прыслала Масква падкрапленне», складзеная самім калектывам. Гэта песня, расказваючая аб радасці вызваленага народа, была паўторана па настойліваму патрабаванню слухачоў.

Вялікі поспех выпаў на долю майстроў беларускага опернага мастацтва—народнай артысткі БССР Л. П. Александроўскай, заслужаных артыстаў БССР Р. В. Млодэк, Л. Ф. Аляксеевай, А. Л. Арсенка, П. І. Засецкага, В. Ф. Лапіна.

Чароўнае ўражанне зрабілі выступленні дзяцей — вучняў Мінскай музыкальнай школы і балетнай групы Мінскага тэатральнага вучылішча. Асабліва горача быў прыняты ў выкананні юных танцораў танец «Цыпляты», які па просьбе гледачоў быў паўтаран.

Цікава выступіў маладзёжны танцавальны калектыў клуба імя Леніна (станцыя Гомель Беларускай чыгункі). З выдатным мастацтвам Чырвонай Арміі пазнаёмілі ансамбль песні і пляскі пагранічных войск НКВД БССР (мастацкі кіраўнік Б. В. Мілош) і ансамбль чырвонаармейскай пляскі Беларускай Асобай Ваеннай Акругі (мастацкі кіраўнік А. Ф. Усачоў). Велізарны поспех мелі чырвонаармейскія пляскі, у пастаноўку якіх укладзена многа вынаходлівасці.

Канцэртная праграма закончылася выступленнем зводнага хора, які з вялікім натхненнем выканаў песню «Бывайце здаровы».

На канцэрце прысутнічалі таварышы І. В. Сталін, В. М. Молатаў, К. Е. Варашылаў, Л. М. Кагановіч, М. І. Калінін, А. А. Андрэеў, А. І. Мікаян, А. А. Жданаў, Л. П. Берыя, Г. М. Маленкоў, Г. М. Дзімітраў, М. Ф. Шкіратаў, Н. А. Булганін, П. К. Панамарэнка, А. С. Шчэрбакоў.

(ТАСС).

ДЭКАДА БЕЛАРУСКАГА МАСТАЦТВА Ў МАСКВЕ

ДЗЁННІК ДЭКАДЫ

5 чэрвеня. З вялікім нецярпеннем чакалі працоўныя сталіцы Совецкага Саюза пачатку дэкады беларускага мастацтва. Глядзельная зала Дзяржаўнага ордэна Леніна Акадэмічнага Вялікага тэатра Саюза ССР была перапоўнена. Сабраліся лепшыя людзі краіны—Героі Совецкага Саюза, дэпутаты Вярхоўных Саветаў СССР, РСФСР і БССР, стаханаўцы маскоўскіх прадпрыемстваў, інжынеры, тэхнікі, пісьменнікі, артысты, кампазітары, мастакі.

Адкрываецца заслона. Беларускае мастацтва пачало паказ сваіх дасягненняў операй «Міхась Падгорны» кампазітара Е. К. Цікоцкага (лібрэта П. Броўкі) у пастаноўцы П. Златагорава. Спектакль з першых мінут заваёўвае сімпатыі гледачоў.

Зала доўга апладыруе народнай артыстцы БССР Л. П. Александроўскай, бліскучай выканальніцы ролі Марысі. Вялікі поспех у гледачоў заваявалі таксама выканавец ролі Міхася Падгорнага засл. арт. рэсп. В. Ф. Лапін, засл. арт. рэсп. І. А. Мурамцаў у ролі Анішчука, П. І. Засецкі—Мартын, М. І. Дзянісаў—Закрэўскі, артыстка А. М. Букалава—Ганка і інш.

Першы спектакль дэкады прайшоў з вялікім поспехам.

6 чэрвеня. У памяшканні філіяла Маскоўскага ордэна Леніна Мастацкага Акадэмічнага тэатра СССР імя Горкага п'есай К. Крапівы «Партызаны» пачаў свае спектаклі Мінскі Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр. Вялікі поспех меў народны артыст БССР В. І. Уладамірскі, які даў яркі вобраз правадыра сялянскіх паўстанцаў. Запамінаючыйся вобраз бедняка селяніна Рыгора стварыў артыст І. Б. Шаціла. Цёпла прынялі гледачы артыста А. А. Бараноўскага, які з вялікай сілай сыграў дзеда Бадыля, Б. З. Ямпольскага, які іграў гарманіста Батуру, артыста Э. Т. Шапко ў ролі пана Шмігельскага. Масквічы горача апладыравалі ўсяму саставу артыстаў. На сцэну выклікаюцца пастаноўшчык спектакля засл. арт. рэсп. Л. Г. Рахленка, рэжысёр К. Н. Саннікаў, мастак Б. Е. Малкін, аўтар п'есы К. Крапіва. Масквічы паднеслі акторам вялікія букеты жывых кветак.

Беларускі тэатр оперы і балета 6 чэрвеня паўтарыў оперу «Міхась Падгорны». Спектакль прайшоў з вялікім поспехам.

7 чэрвеня. Дзяржаўны Беларускі тэатр оперы і балета паказаў сваю другую пастаноўку—оперу кампазітара А. Е. Туранкова «Кветка шчасця» (лібрэта О. Барысевіч, П. Броўкі і П. Глебкі). На спектаклі прысутнічалі таварышы І. В. Сталін, К. Е. Варашылаў, А. А. Жданаў, П. К. Панамарэнка. Прысутнічалі таксама народныя камісары, Героі Совецкага Саюза, дзеячы мастацтва, літаратуры, навукі і тэхнікі. Масквічы доўга і шумна апладыравалі абрадавым карагодам і масавым беларускім народным танцам. Асаблівы поспех прыпаў на долю выдатна выкананай «лявоніхі». З вялікім поспехам у партыі Надзейкі выступіла засл. арт. рэсп. Р. В. Млодэк. Выдатна правёў сваю партыю засл. арт. рэсп. А. Л. Арсенка, які стварыў выразны і цікавы вобраз батрака Андрэя. Ролю бабыля Мікіты таленавіта сыграў засл. арт. рэсп. П. І. Засецкі. Маладая артыстка Г. І. Цэпава добра правяла партыю сяброўкі Надзейкі. З поспехам у ролі паніча Канрада выступіў засл. арт. рэсп. І. М. Балоцін. Вялікае ўражанне засталося ў масквічоў ад прыгожага і арыгінальнага афармлення спектакля, зробленага мастаком Л. Ю. Кролем. Доўга і шумна апладыравалі масквічы пасля фінальнай сцэны.

Мінскі Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр у філіяле МХАТ паказаў другі раз спектакль «Партызаны». Як і ў першы паказ, спектакль прайшоў з вялікім поспехам.

8 чэрвеня. Дзяржаўны Беларускі драматычны тэатр на сцэне філіяла Мастацкага тэатра паказаў п'есу А. М. Горкага «Апошнія» ў пастаноўцы засл. арт. рэсп. М. А. Зорава пры ўдзеле рэжысёра МХАТ І. М. Раеўскага. Масквічы з вялікім захапленнем прынялі спектакль. Калектыў тэатра данёс да гледача ўсе характэрныя асаблівасці горкаўскай п'есы. Тэатр паказаў сваю высокую культуру і спелае акторскае майстэрства. Народны артыст БССР В. І. Уладамірскі, засл. арт. рэсп. С. С. Бірыла, О. В. Галіна, Б. В. Платонаў, І. Ф. Ждановіч, Л. І. Ржэцкая, М. А. Зораў, Е. Э. Міронава, артысты Б. К. Кудраўцаў, Л. П. Шынко, Л. А. Ермоліна, І. Б. Шаціла стварылі глыбокія і праўдзівыя вобразы. Вялікую сімпатыю заваявала І. Ф. Ждановіч, якая правяла ролю Веры з вялікім творчым тэмпераментам, з выключным майстэрствам. П'еса вялікага пралетарскага пісьменніка А. М. Горкага прагучала на беларускай мове выразна і моцна.

У той-жа дзень Тэатр оперы і балета БССР у другі раз паказаў оперу «Кветка шчасця». У галоўных ролях выступалі В. М. Малькова (Надзейка), засл. арт. рэсп. М. І. Дзянісаў (Андрэй), В. К. Пукст (Хрысцінка), засл. арт. рэсп. П. І. Засецкі (Мікіта), засл. арт. рэсп. В. Ф. Лапін (Канрад), В. І. Таланкін (пан Даленга), засл. арт. рэсп. Л. Ф. Аляксеева (русалка), Н. Б. Салохін (лясун). Як і ў першы паказ, опера прайшла з вялікім поспехам. Шмат якія сцэны, арыі і фінал выклікалі ў масквічоў бурныя апладысменты.

У гэты-ж дзень у Ваенна-палітычнай акадэміі імя Леніна адбыўся вялікі вечар, прысвечаны беларускай совецкай літаратуры.

Вечар прайшоў з вялікім уздымам.

9 чэрвеня. Тэатр оперы і балета БССР паказаў у Маскве свой першы нацыянальны беларускі балет «Салавей» (музыка кампазітара М. Е. Крошнера, лібрэта Ю. О. Сланімскага і А. Н. Ермалаева паводле аднайменнай аповесці Зм. Бядулі).

Гледачы бурна выказвалі сваё адабрэнне многім сцэнам. Асабліва насычаны беларускімі народнымі танцамі першы акт масквічы сустрэлі бурнымі воплескамі. Цудоўны народны танец «лявоніху» з выдатным поспехам выканалі дзеці—вучні балетнай школы. Вельмі прыемнае ўражанне пакінуў танец старыкоў, якія разам з моладдзю прымалі ўдзел у агульнай весялосці. Гледачы з захапленнем апладыравалі таленавітым майстрам балета С. В. Дрэчыну ў ролі Сымона, А. В. Нікалаевай у ролі Зоські і І. В. Бурылаву ў ролі Макара. Добра правёў спектакль дырыжор засл. дзеяч мастацтваў БССР М. Э. Шнейдэрман.

Усесаюзны радыёкамітэт правёў трансляцыю для Германіі мантажа оперы «Кветка шчасця» ў выкананні Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР. Растлумачэнні да оперы даваліся на нямецкай мове.

У той-жа дзень у філіяле МХАТ адбыўся паўторны паказ спектакля «Апошнія». Спектакль меў вялікі поспех. Пасля фінальнай сцэны масквічы наладзілі працяглую авацыю выканаўцам спектакля.

10 чэрвеня. Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР у другі раз з вялікім поспехам паказаў балет «Салавей». На спектаклі прысутнічалі таварышы І. В. Сталін, В. М. Молатаў, А. А. Жданаў, П. К. Панамарэнка. Балетны калектыў правёў спектакль з вялікім уздымам, жыва і энергічна. Маскоўскія гледачы наладзілі гарачую авацыю аўтару, усім удзельнікам спектакля і яго пастаноўшчыку засл. арт. РСФСР А. Н. Ермалаеву.

У гэты-ж дзень на сцэне філіяла Мастацкага тэатра Дзяржаўны Беларускі драматычны тэатр паказаў свой трэці дэкадны спектакль «Пагібель воўка» Эдуарда Самуйлёнка (рэжысёр К. Н. Саннікаў). Спектакль выклікаў жывую цікавасць у маскоўскага гледача. Масквічы горача апладыравалі выканаўцам галоўных роляў—народным артыстам БССР Г. П. Глебаву і В. І. Уладамірскаму, засл. арт. рэсп. В. І. Дзядзюшку, І. Ф. Ждановіч, Б. В. Платонаву, Л. І. Ржэцкай, Грыгонісу, артыстам Былінскаму, Бараноўскаму, рэжысёру К. Н. Саннікаву і ўсім выканаўцам гэтага выдатнага спектакля.

11 чэрвеня. Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР паказаў сваю чацвёртую пастаноўку—оперу А. В. Багатырова «У пушчах Палесся» (лібрэта Е. Рамановіча паводле аповесці Я. Коласа «Дрыгва»). У той-жа дзень Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр паказаў у другі раз спектакль «Пагібель воўка». Як і напярэдадні, спектакль прайшоў з вялікім поспехам.

12 чэрвеня. Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр паказаў камедыю-сатыру К. Крапівы «Хто смяецца апошнім». Камедыя была сустрэта масквічамі з вялікай цікавасцю. Гледачы горача апладыравалі таленавітаму калектыву.

У той-жа дзень Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР у другі раз паказаў оперу «У пушчах Палесся». Як і ў першы раз, опера прайшла з вялікім поспехам.

13 чэрвеня. Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР паказаў у трэці раз оперу «Міхась Падгорны».

Беларускі Дзяржаўны драматычны тэатр у другі раз паказаў камедыю-сатыру «Хто смяецца апошнім».

У праўленні Саюза совецкіх пісьменнікаў СССР адбылася нарада па пытаннях беларускай літаратуры.

Нарада распрацавала рад важнейшых мерапрыемстваў па перакладу і выданню беларускай літаратуры на рускай мове.

14 чэрвеня. З прычыны вялікай зацікаўленасці масквічоў Мінскі драматычны тэатр яшчэ раз, звыш праграмы, паказаў спектакль «Партызаны».

Музыкальныя кансультанты дэкады беларускага мастацтва ў Маскве тт. **Нежданава і Галаванаў** сярод работнікаў мастацтваў БССР. Злева направа: Н. Б. Грубін, А. В. Багатыроў, А. В. Нежданава, П. С. Златагораў, І. Ю. Шлепянаў, Н. С. Галаванаў.

Фота Б. Вернера (БЕЛТА)

Заўтра спаўняецца 4-годдзе з дня злачыйскага ўмярцвлення вялікага пралетарскага пісьменніка А. М. Горкага. НА ЗДЫМКУ: А. М. Горкі, партрэт работы П. Васільева. На партрэце ўласнаручны подпіс пісьменніка.

Фотарэпрадукцыя Г. Шыракова (ТАСС)

М. ГОРКІ І НАВУКОВАЕ ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА

У гісторыі сусветнай мастацкай літаратуры М. Горкі выступае не толькі як буйнейшы прадстаўнік і заснавальнік соцыялістычнага мастацтва, але і як віднейшы яго тэарэтык.

Сучаснае наша навуковае літаратуразнаўства звычайна мае сваёй задачай даследваць сэнс і аценіць ідэйна-мастацкае значэнне ўжо напісаных і надрукаваных твораў, але яно, як правіла, яшчэ не стала кіраўніцтвам к дзеянню ў галіне мастацкай творчасці, не набыло паку́льшто значэння тэорыі ў сталінскім разуменні гэтага паняцця, неператварылася ў сапраўдную вялікую сілу літаратурнага развіцця.

Распрацоўка літаратурна-тэарэтычных поглядаў М. Горкага дапаможа ўзняць нашу навуку аб літаратуры на патрэбную вышыню і ператварыць яе ў сапраўднае кіраўніцтва ў літаратурна-творчай практыцы.

Эстэтыка М. Горкага не выражае толькі яго асабісты паэтычны густ,—вуснамі М. Горкага сфармуліраваны важнейшыя палажэнні поглядаў рабочага класа на мастацтва. На гэты бок літаратурнай дзейнасці М. Горкага заўжды ўказвала наша партыя і органы яе друку. Так, адносна даклада М. Горкага на 1-м з'ездзе ССП газета «Праўда» у рэдакцыйным артыкуле «Сцяг эпохі» 19 жніўня 1934 года пісала: «Значэнне даклада А. М. Горкага, прачытанага ім на Усесаюзным з'ездзе пісьменнікаў, вызначаецца не толькі важнасцю асноўных палажэнняў даклада для развіцця нашай літаратуры. Паміма бліскучага агляду гістарычных этапаў чалавечай культуры, паміма каштоўнейшых указанняў аб метадзе даследвання культуры, А. М. Горкі сфармуліраваў у гэтым дакладзе вялікай важнасці мыслі аб поглядах пралетарыята на мастацтва і культуру ў цэлым. Задача нашага літаратуразнаўства і літаратурнай крытыкі — распрацаваць гэтыя агульныя кіруючыя палажэнні ў іх прымяненні к канкрэтным з'явам літаратуры і мастацтва».

Аб гэтым не раз гаварыў і пісаў Уладзімір Ільіч Ленін, падкрэсліваючы, што «Горкі безумоўна буйнейшы прадстаўнік **пралетарскага** мастацтва, які многа для яго зрабіў і яшчэ больш можа зрабіць... Горкі—аўтарытэт у справе пралетарскага мастацтва, гэта бясспрэчна» (том XIV, стар. 298—9).

Усё гэта гаворыць аб тым, што без дакладнага вывучэння літаратурна-тэарэтычных поглядаў М. Горкага немысліма ніякае сінтэтычнае пастраенне ні літаратурнай гісторыі, ні літаратурнай тэорыі.

Асабліва вялікае навуковае значэнне маюць тэарэтычныя выказванні М. Горкага аб сутнасці мастацкай літаратуры, аб соцыяльным значэнні і класавым назначэнні работы пісьменнікаў.

М. Горкі заўжды падкрэсліваў, што «літаратар—вочы, вушы і голас класа. Ён можа не ўсведамляць гэтага, адмаўляць гэта, але ён заўжды і немінуча орган класа, «чувствилище» яго». Выходзячы з гэтага, М. Горкі і азначаў літаратуру, як «вобразнае выражэнне ідэалогій—пачуццяў, думак, меркаванняў і падзей—грамадскіх класаў і груп». Але ідэйна-выхаваўчая і пераўтвараючая сіла мастацкай літаратуры, указваў М. Горкі, заключаецца ў тым, што «насычаючы ідэі плоццю і крывёю, яна дае ім большую нагляднасць, большую пераканаўчасць, чым філасофія». Калі філасофская кніга для раскрыцця свайго замыслу, ідэі аперыруе сістэмай лагічных паняццяў і довадаў, дык для літаратуры мала голых мысляў, палітычных ці філасофскіх разважанняў. Для стварэння літаратурных твораў, мастацкіх вобразаў патрэбна вялікая колькасць назіранняў, жыццёвых зарысовак. Каб тэндэнцыя аўтара арганічна вынікала з усяго палажэння і дзеяння твора, патрэбны жывыя людзі з усёй складанасцю іх псіхікі, бо схема парока ці дабрадзецелі не можа быць жыццёвай, а, значыць, яна непераканаўча і немастацка, таму што не стварае тыпа.

Улічваючы гэту асаблівасць літаратурна-мастацкай работы, М. Горкі і самога пісьменніка вучыць разглядаць як асобнага ідэолага. М. Горкі гаворыць: «Разглядаючы ўсякага чалавека, як прадукт эпохі, племені, класа, мы, разумеецца, пад такім-жа кутом павінны разглядаць і пісьменніка, дапусціўшы, аднак, што пісьменнік ёсць чалавек, больш другіх насычаны вопытам—веданнем жыцця і ў сілу даўлення вопыту валодае здольнасцю апранаць уражанні свае ў форму вобразаў». Чым шырэй і глыбей пазнанні аўтара, чым паўней яго назіранні і жыццёвы вопыт, тым ярчэй і больш пераканаўчай будуць яго мастацкія вобразы, тым больш ён зможа падмеціць характэрнага ў навакольным свеце.

Пісьменнік павінен добра ведаць жыццё, бо мастацкі вобраз не ёсць прамое выражэнне таго ці іншага светапогляду, а ствараецца ў выніку і пад уплывам шматлікіх назіранняў, уражанняў, вывучэнняў быцця, пад уплывам багатага жыццёвага вопыту. Яшчэ ў 1908 годзе М. Горкі пісаў: «Перапаўненне ўмясцілішча вопыту—так званай душы—уражаннямі быцця і пераконвае чалавека арганізоўваць свае назіранні і пачуцці тым больш эканомна, чым багацей іх запас, а эканомнейшы спосаб арганізацыі мыслі і ёсць вобраз».

У пазнейшых сваіх выказваннях М. Горкі таксама заўжды падкрэсліваў, што мастацкі вобраз прадстаўляе сабою згустак, «сжатый творог», сінтэз назіранняў. У вядомым артыкуле «Аб тым, як я вучыўся пісаць» М. Горкі растлумачвае: «Апісаўшы аднаго знаёмага яму чалавека, чыноўніка, рабочага, літаратар зробіць больш ці менш удалую фатаграфію, імена аднаго чалавека, але гэта будзе толькі фатаграфія, пазбаўленая соцыяльна-выхаваўчага значэння, і яна амаль нічога не дасць для пашырэння, паглыблення нашага пазнання аб чалавеку, аб жыцці. А калі пісьменнік зможа адабраць ад кожнага з 20—50, з сотні крамнікаў, чыноўнікаў, рабочых найбольш характэрныя класавыя рысы, прывычкі, густы, жэсты, вераванні, ход мовы і г. д. — адабраць і аб'яднаць іх у адным крамніку, чыноўніку, рабочым, гэтым прыёмам пісьменнік створыць «тып»,—гэта будзе мастацтва».

А для таго, каб лягчэй было адрозніць істотнае, тыповае, характэрнае, заканамернае ад выпадковага, нетыповага, патрэбна быць узброеным ведамі законаў грамадскага жыцця, трэба быць узброеным навуковым светапоглядам.

У справаздачным дакладзе на XVIII з'ездзе партыі таварыш Сталін гаварыў: «Трэба прызнаць, як аксіому, што чым вышэй палітычны ўзровень і марксісцка-ленінская свядомасць работнікаў любой галіны дзяржаўнай і партыйнай работы, тым вышэй і плённей сама работа, тым эфектыўней вынікі, і наадварот, — чым ніжэй палітычны ўзровень і марксісцка-ленінская свядомасць работнікаў, тым магчымей зрывы і правалы ў рабоце, тым магчымей здрабненне і выраджэнне саміх работнікаў у дзялягкрахабораў, тым магчымей іх перараджэнне».

Літаратурная справа, як частка нашай агульнай партыйнай работы, мае свае асобыя спецыфічныя адрозненні і бакі. Значыць, вырошчванне і выхоўванне літаратурных, як і іншых, нашых кадраў павінна ісці па лініі авалодання спецыяльнасцю. «Але ёсць,—гаворыць таварыш Сталін,—адна галіна навукі, веданне якой павінна быць абавязковым для большэвікоў усіх галін навукі, — гэта марксісцка-ленінская навука аб грамадстве, аб законах развіцця грамадства, аб законах развіцця пралетарскай рэвалюцыі, аб законах развіцця соцыялістычнага будаўніцтва, аб перамозе комунізма». Гэта сталінская аксіома асабліва датычыць нашых літаратурных кадраў, агульныя ідэйна-творчыя задачы якіх, у ажыццяўленне і апраўданне сталінскага звання «інжынераў чалавечых душ», і зводзяцца ў асноўным к таму, каб глыбока пазнаць і праўдзіва адлюстраваць жыццё ў яго рэвалюцыйным развіцці і гэтае адлюстраванне спалучыць з задачай комуністычнага выхавання мас. Пісьменнік не зможа правільна пазнаць і правільна адлюстраваць нашу соцыялістычную практыку, совецкія формы грамадскага жыцця і дзяржаўнага ладу, не зможа змагацца за комунізм, калі ён сам не авалодае марксісцка-ленінскай тэорыяй, не ўразумее законаў развіцця грамадства.

Совецкі пісьменнік, па думцы М. Горкага, павінен быць самым перадавым, самым адукаваным чалавекам нашага соцыялістычнага грамадства. Аб гэтым заўжды гаварыў ён і заўжды заклікаў усіх совецкіх літаратараў быць па-большэвіцку партыйнымі ў рабоце. Так, у заключным слове на 1-м з'ездзе ССП М. Горкі гаварыў, што «з гэтага часу паняцце «беспартыйны літаратар» застанецца толькі фармальным паняццем, унутры-ж кожны з нас адчуе сябе сапраўдным членам ленінскай партыі».

Літаратурна-тэарэтычныя погляды М. Горкага з'яўляюцца вынікам крытычнага асваення ўсіх папярэдніх дасягненняў літаратурнай навукі і творчай практыкі, абагульняюць яго асабісты вопыт у галіне мастацкай творчасці і прадстаўляюць канкрэтызацыю і творчае развіццё вучэння класікаў марксізма-ленінізма аб літаратуры.

Распрацоўка літаратурных поглядаў М. Горкага з'яўляецца першачарговай задачай сучаснага літаратуразнаўства.

Ю. ГУТАРАЎ.

ДОБРЫ ГОРКАЎСКІ СПЕКТАКЛЬ

★ ★ ★

„Апошнія" у пастаноўцы Мінскага Дзяржаўнага Драматычнага Тэатра

★ ★ ★

Мінскі Дзяржаўны беларускі драматычны тэатр упэўненымі крокамі ўвайшоў зараз у рады лепшых тэатраў Савецкага Саюза і заняў сярод іх пачэснае месца. Ён даказаў сваю творчую поўнацэннасць, ён з бляскам прадэманстрыраваў на дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве свае велізарныя поспехі, якіх дасягнуў у выніку ўпартай творчай працы, што паглыбіла і адшліфавала дараванні і таленты яго акцёраў, спаяла ўвесь акторскі калектыў у стройны і строгі ансамбль, які надаў нават старым яго спектаклям новае гучанне.

Яшчэ два годы таму назад тэатр знаходзіўся ў стане творчай апатыі. Такім, прынамсі, мне давялося яго бачыць у Мінску ў канцы 1937 года. У ігры яго актораў (калі браць калектыў наогул — адзінкі не ў залік!) не было тады яшчэ сапраўднага, ясна выражанага імкнення да стварэння мастацка праўдзівых вобразаў, паглыблена раскрываючых аўтарскі замысел. Энергія актораў трацілася тады,—калі меркаваць па спектаклях, якія мне прышлося бачыць,—на пошукі знешняй характэрнасці персанажаў п'ес, пошукі эфектыўнай знешняй дынамікі ў сцэнічных паводзінах актораў і тэатральна выйгрышных дэталей. Гэта падказвала многім акторам тэатра магчымасць выкарыстання праверанных і выпрабаваных прыёмаў з арсеналу іграўых штампаў. Штампы шчодра ўводзіліся ў спектаклі, засланяючы часта сапраўдны змест п'есы ў цэлым ці ў паасобных яе частках, пазбаўляючы магчымасці бачыць у сапраўдным святле не толькі п'есу, але і самую ступень акторскага даравання, яго межы і характар. У спектаклях быў стылевы разнабой з прычыны таго, што акторы ігралі па-рознаму, хто як хацеў і як мог, не паглыбляючыся асабліва ў пастаўленыя п'есай задачы.

Усё гэта поўнасцю зжыта, адышло ў мінулае.

Перад намі прадстаў цяпер калектыў сур'ёзны, які адчувае сваю адказнасць за п'есу, умее не толькі разумець, захоўваць і даносіць да гледача поўнасцю ў мастацка пераканаўчых вобразах аўтарскую ідэю, але разумна і таленавіта дапаўняць аўтара там, дзе недакладнасць яго тэкста ставіць перашкоды.

Гэта паказаў спектакль «Пагібель воўка» і часткова спектакль «Партызаны», на якіх глядач адчувае сябе пераконаным тым, што адбываецца на сцэне, таму што рэалістычная акторская ігра сваімі поўнаважкімі характэрнымі дэталямі напаўняе і ажыўляе аўтарскую схему і дае гледачу адчуванне праўды жыцця.

Асабліва моцна гэта адчуванне на спектаклі «Апошнія».

Тут глядач забывае зусім аб умоўнасцях тэатра, адчуваючы сябе як-бы пагружаным у жыццё, якое разгортваецца перад яго вачыма. Нішто не трывожыць гледача, ніякія шарахаватасці тэатральнай тэхнікі не адцягваюць яго ўвагі, у ходзе спектакля не ўзнікае сумненняў і спрэчак (яны могуць быць пасля, пры абмеркаванні тых ці іншых прыватных бакоў), бо спектакль ачышчан ад якога-б там ні было налёту тэатральнай фальшы. Яго цячэнне поўнаводнае, магутнае. Ён цалкам захоплівае гледача ў сваё рэчышча эмацыянальнай сілай, глыбінёй вобразаў, злітнасцю сваіх элементаў, арганічнасцю.

Спектакль гэты мне давялося бачыць у свой час у Мінску. Пасля таго, ствараючы яго другую рэдакцыю, над ім працаваў у якасці мастацкага кансультанта-кіраўніка рэжысёр МХАТ І. М. Раеўскі.

Цікава ўстанавіць, што ўнесла ў спектакль таго часу рэдактарская работа Раеўскага, аказаўшага наогул калектыву Мінскага тэатра сур'ёзную творчую дапамогу, даўшага іншую накіраванасць акторскім талентам і імкненням тэатра.

Раеўскі, відаць, паставіў перад акторамі больш складаныя, чым было дагэтуль, задачы пранікнення ў сутнасць шматгранных горкаўскіх вобразаў і ўвасабляемых у іх горкаўскіх ідэй. Ён прабудзіў у актораў жаданне бачыць больш, лепш, глыбей, з розных бакоў персанажаў п'есы. Ён разбіў нерухомасць і аднalінейнасць ужо створаных сцэнічных вобразаў, штурхнуўшы актораў на пошукі ўнутранай дынамікі вобраза і ўсёй гаммы псіхалагічных фарбаў.

В. І. Уладамірскі бачыў у першым варыянце спектакля ў Іване Каламійцаве толькі паліцэйскага, — бурбона, дэспата, злога крыкуна. У яго пераважала адна фарба — лютасць, злосць. Зараз Уладамірскі іграе Каламійцава складана, раскрываючы яго раздвоенасць, замяшанне, усю глыбіню раздзіраючых яго супярэчнасцей. Ён розны ў розныя моманты. Ён і паліцэйскі, які прывык да ўлады над людзьмі. Адсюль, ад яго паліцэйска-дваранскіх уладалюбівых навыкаў і яго знешняя павадка, паходка «з гонарам», «прыгожая» паказная, «унушаючая» асанка, «іграючыя» патэтычныя жэсты. Ён і муж, у якога ў адносінах да жонкі змешваюцца адценні звыклага дэспатызма, самадурства з нейкай нават у іншыя моманты стрыманай пашчотнасцю. Ён і бацька з зусім не заглохшымі, хоць і палепуднымі бацькоўскімі пачуццямі, які аднак у неўразуменні з прычыны няўцямнай яму адчужанасці дзяцей, і захоўвае з імі (з Пятром і Верай) звыклыя рытуальныя адносіны таму, што яго абмежаванасць не падказвае яму нічога іншага. Ён ягупа любячы бацька там, дзе ёсць унутранае сваяцтва з дачкой (з Надзеяй). Ён і цесць, які пакарыўся пад уплывам і перад сілай цынізма свайго зяця. Ён розны з рознымі людзьмі.

Уладамірскі іграе тонка, з сапраўдным мастацкім разлікам, падбіраючы характэрныя, выразныя (усе па сутнасці!) дэталі. Гэтыя па-майстэрску сыграныя дэталі, якія з кожнай рэплікай напаўняюць вобраз Каламійцава, растучы і ззяючы рознымі фарбамі, ствараюць у сваёй сукупнасці поўнаважкае ўяўленне аб унутранай нікчэмнасці і тупасці гэтага слабага, малодушнага чалавека, які дарэмна спрабуе прыкрыць сваю пустату, замяшанне, бязволле наіграанай смеласцю, пазёрствам, патэтычнымі цірадамі, атрыбутамі знешняй шляхетнасці, фармальнай рэспектабельнасцю.

Каламійцаў у майстэрскай ігры Уладамірскага стаў вобразам шматбаковым, дынамічным, псіхалагічна глыбокім і ў той-жа час гранічна ясным.

Вобраз Любы ў першым варыянце быў таксама аднalінейным і ішоў па іншаму шляху. Люба была азлобленай, здавалася, з прычыны свайго фізічнага калецтва, якое засмучала жыццё. Халодная азлобленасць дыктавала ёй адносіны да ўсяго акружаючага. Зараз Люба (арт. Л. Е. Ермоліна) іншая. Калецтва адышло ў бок. Люба выклікае сімпатыю ў гледача сваімі душэўнымі якасцямі — сваім стойкім супраціўленнем агіднасцям жыцця, прамадушнасцю, велізарнай сілай асабістай годнасці.

Іншай стала і Соф'я Каламійцава. Арт. О. В. Галіна іграе Соф'ю вельмі сканцэнтравана і напоўнена. У знешняй стрыманасці душэўных перажыванняў адчуваецца боль маці, якая адарвана ад сваіх дзяцей, любячай маці, якая ўсведамляе сваю віну за няўдалае жыццё дзяцей, але якая бяссільна што-небудзь змяніць і з прычыны гэтага ахоплена смяротнай тугой. Артыстка вывела цяпер Соф'ю з закавулкаў на першы план у спектаклі.

Л. І. Ржэцкая іграе зараз Сокалаву больш выразна. Аўтарскія мыслі ў яе маналогу зрабіліся больш яснымі. Маральная перавага Сокалавай над Каламійцавым стала больш відавочнай. Яна не пытае, а нібы допытвае Каламійцава, абвінавачвае яго — настойліва, цвёрда, строга. Яна поўна пачуцця сваёй вартасці і пагарды да Каламійцава. Але ўсё-ж Сокалавай нехапае ўсхваляванасці мацярынскіх пачуццяў, страснасці кахання і нянавісці, страснасці, якая ёсць у Горкага і якая неабходна ў тэатры. Вызначыць ступень яе акторскага выражэння — гэта ўжо справа мастацкага такту.

Аляксандра артыст Б. К. Кудраўцаў у дні дэкады іграў няроўна. На грамадскім прагляде ён вельмі добра падкрэсліў, што дваранскі парастак, выраджэнец (адзін з «апошніх»), жуір, які прывык да куцяжоў, да бестурботнага жыцця на чужы кошт, адносіцца да свайго паступлення на службу ў паліцыі, як да свайго падзення (нічога, маўляў, не застаецца іншага—рабіць няма чаго!). І ў мундзіры акалодачнага Аляксандр захаваў павадкі «свецкага» чалавека, які стаіць у самым пачатку ганебнага шляху. У бравіруючых і злобных інтанацыях артыста гучала горыч усведамлення, што ён прыніжан у сваёй дваранскай годнасці.

На прэм'еры гэтыя фарбы ў артыста зрабіліся цьмянымі, страцілі сваю акрэсленасць. Быў акалодачны як акалодачны— з тымі паводзінамі, з тымі словамі, якія былі дадзены яму тэкстам, даволі ўжо ярка, між іншым, характарызуючым Аляксандра.

Дасканала іграе Л. П. Шынко Надзею (арт. Р. М. Рубанаву бачыць на гэты раз мне не давялося). Насцярожаны, драпежніцка праніклёны погляд жанчыны, якая ведае сабе цану, умее атрымаць выгоду ва ўсякіх абставінах, горда закінутая «іграючая» галава, прываблівая, самаўпэўненая, часта лукава-какетлівая ўсмешка, упэўненая паходка, рэзкія сваёй чоткасцю, сведчачыя аб цвёрдым характары інтанацыі,—усё знешняе аблічча дае графічна войстрае ўяўленне аб спяжацельніцы, якая мае поспех у жыцці. Але Шынко падпарадкоўвае знешнія прыёмы характарыстыкі унутранай лініі вобраза.

Гэта асаблівасць адрознівае сучасны беларускі тэатр ад ранейшага.

Акторы карыстаюцца цяпер сваімі выразіцельнымі данымі не як самамэтай, а для вырашэння складаных задач раскрыцця ўсёй сутнасці вобраза. І яны цяпер вырашаюць гэтыя задачы свабодна і лёгка (так, прынамсі, здаецца гледачу), складаючы ансамблевы, мастацка-поўнацэнны спектакль.

З іншых выканаўцаў спектакля трэба адзначыць С. С. Бірылу, падкрэсліваўшага раней, галоўным чынам, хваравіты стан Якава Каламійцава, а цяпер паставіўшага сабе больш паглыбленыя творчыя задачы, М. А. Зорава (Лешч) і І. Б. Шацілу, вельмі ярка паказаўшага нікчэмнага Якарава.

Б. В. Платонаў і І. Ф. Ждановіч і ў ранейшым спектаклі рэзка вылучаліся псіхалагічнай насычанасцю ігры.

Зараз Пётр у Платонава зрабіўся некалькі спакайнейшым. Ён пазбаўлен той страснасці, якая была ў яго раней, хоць у паасобных сцэнах гэта страснасць яшчэ прарываецца.

Вера ў выкананні І. Ф. Ждановіч — самы пакараючы вобраз спектакля. Ждановіч захавала ўсё асноўнае, што ў яе было і раней, — кружаўную лёгкасць і ўзорыстасць рысунка, шчырасць, чуллівасць, непасрэднасць, наіўнасць дзіцяці і яго чыстату, яшчэ больш паглыбіла драматычную сцэну чацвертага акта. Артыстка знайшла вельмі дакладныя акцэнты для выражэння душэўнага стану Веры. У надтрэснутым, разбураным, страціўшым гучнасць і чыстату тэмбры голасу чуваць водгукі толькі-што адбыўшайся сакрушальнай катастрофы. У нечаканых для мілай, чароўнай Веры жорсткіх інтанацыях адчуваецца новае — жорсткасць дзяўчыны, раптам страціўшай маленства і перайшоўшай у злы, агідны свет «дарослай» пошлай рэчаіснасці. У гэтай раптоўна прышоўшай спеласці, адразу апаганенай, ахопленай сумам роспачы і стомленасцю, яшчэ чуваць і рэшткі дзіцячасці. І гэта супастаўленне чыстага і прыгожага з тым злым і пошлым, што ўвайшло ў душу Веры і атруціла яе, выклікае боль за Веру, хвалюючае велізарнейшага да Веры спачування гледача, паспеўшага моцна палюбіць яе, так палюбіць, як гэтага хацела Ждановіч, якая поўнасцю падпарадкавала гледача ўплыву сваёй артыстычнай абаяльнасці і тонкага, спрактыкаванага майстэрства.

Ігра Ждановіч і іншых артыстаў нясе ў глядзельную залу поўнае адчуванне праўды жыцця. Яно падмацоўваецца ўсім рытмам спектакля і яго знешнім выглядам. Афармленне цяпер таксама змянілася. Яно ўводзіць гледача ў атмасферу дома Каламійцава: няўтульныя пакоі, цесна застаўленыя пацёртай, абжытай мэбляю, самая рознастайнасць і зношанасць якой сведчыць аб цэлым пражытым жыцці, аб розных яго этапах, аб бегу часу. Глядач жыве па ходу спектакля складанымі адчуваннямі, накапляючы ў сабе тое абурэнне супроць мерзасцей жыцця, якім Горкі пранізаў свае страсныя, абвінавачваючыя п'есы.

Спектакль Мінскага тэатра, дзе вобразы зроблены «па-горкаўску» моцна, з мэтаімкнёнасцю і паўнатой у дэталях, прадыктаванымі аўтарскім тэкстам, якія ў сваёй сукупнасці даюць патрасаючы па выразнасці малюнак жыцця, — спектакль выдатны.

Тэатр падышоў так блізка да Горкага ў выніку творчай рэарганізацыі, перагляду метадаў сваёй працы, упартых шуканняў, вялікай плённай працы.

Тэатр паказаў выкананае гэтай працай майстэрства, у аснове якога ляжыць адоранасць і таленавітасць актораў, якая дазваляе яму ставіць глыбокія і складаныя п'есы, дазваляе яму паспяхова вырашаць пачэсныя задачы, якія стаяць перад мастацтвам Краіны сацыялізма.

С. ВАЛЕРЫН.

Масква.

Дэкада беларускага мастацтва ў Маскве. Сцэна з 1 акта «Пагібель воўка» Эд. Самуйлёнка ў пастаноўцы Мінскага Беларускага драматычнага тэатра. Артыстка **Л. П. Шынко** ў ролі Насці, народны артыст БССР **Г. П. Глебаў** у ролі Харкевіча і артыст **І. Б. Шаціла** ў ролі Міколы.

Фота М. Савіна (БЕЛТА).

АКТОРЫ МАЛАДОГА ПАКАЛЕННЯ

Гэта было ў Маскве. Юнак у паласатай матроскай майцы, нібы не давяраючы самому сабе, яшчэ раз праглядзеў маленькую паперку і пайшоў шукаць адрасата... Прыёмнай камісіі спадабаўся і выкананы эцюд і сам гэты юнак — разанскі драмгуртковец, рабочы сельмаша Барыс Кудраўцаў. Ён быў залічан у Маскоўскі тэатральны інстытут па класу заслужанага артыста рэспублікі Н. С. Плотнікава.

З гэтага дня Б. Кудраўцаў прысвяціў сваё жыццё любімай справе — тэатру.

Сваю творчую работу пасля вучобы ў інстытуце Б. Кудраўцаў пачаў у Тэатры рабочай моладзі БССР. І ўжо ў першай сваёй рабоце — ролі Патрысіо («Дон-Жуан» Тірса дэ-Маліна) ён звярнуў на сябе ўвагу, стварыўшы цікавы вобраз страснага бунтара-іспанца, маладога вяскоўскага хлапца, які першы падымае шпагу супроць гвалтаўніка, дваранскага сынка Дон-Жуана.

Найбольш плённай аказалася работа актора ў Мінскім Дзяржаўным драматычным тэатры. Б. Кудраўцаў стварыў тут вобраз начальніка заставы Чэркасава ў «Цадзі Сярэбранай». Чэркасаў Кудраўцава — верны сын нашай слаўнай Чырвонай Арміі, пільны вартавы свяшчэнных граніц краіны сацыялізма, адважны, рашучы камандзір і чулы таварыш. Цікавую ролю сакратара парткома сыграў Б. Кудраўцаў у спектаклі «Хто смяецца апошнім».

Асобна трэба вылучыць ролю Б. Кудраўцава ў класічнай п'есе М. Горкага «Апошнія». Б. Кудраўцаў у ролі Аляксандра здолеў данесці да гледача праўдзівы і яркі вобраз дастойнага парастка Каламійцава. Роля Аляксандра як-бы падагульвае невялікі, але цікавы творчы шлях Б. Кудраўцава, пройдзены маладым актором ад Патрысіо да старога партызана ў «Бранепоездзе».

Зараз актор з вялікім натхненнем працуе над неўміручым вобразам Елесі ў п'есе славутага рускага драматурга Астроўскага «Не было ні граша, ды раптам алтын» (пастаноўка М. Зорава).

Уперадзе — захапляючая перспектыва работы над такім выдатным вобразам сусветнай драматургіі, як шэкспіраўскі Рамэо.

***

Аляксей Бараноўскі пачаў сваё жыццё ў мастацтве ўдзелам у калектыве самадзейнага тэатра, які выступаў на клубных сцэнах Мінска.

Там ён «іграў» стук капыт за сцэнай, рознымі галасамі гаварыў за мужчын і жанчын у натоўпе за кулісамі, пераштаўляў дэкарацыі, падносіў касцюмы, бутафорыю... Адным словам, рабіў усё... за сцэнай.

У 1934 годзе А. Бараноўскі паступіў у Тэатр рабочай моладзі БССР. Найбольш значнымі работамі маладога актора ў гэтым тэатры былі роля Мозеса ў спектаклі «Працяг будзе» і роля старога магільшчыка ў «Музыканцкай камандзе». Маленькая эпізадычная роля магільшчыка з'явілася тым творчым зернем актора, якое пазней дало свае буйныя ўсходы ў стварэнні вобраза дзеда Бадыля («Партызаны»).

Зараз у дэкадным спектаклі Мінскага драмтэатра «Пагібель воўка» А. Бараноўскі выконвае ролю калгасніка Язэпа. Глядач у вобразе Язэпа бачыць жыццёрадаснага савецкага чалавека, гаспадара свайго жыцця, актыўнага памочніка пагранічнікаў.

Асаблівага творчага росквіту дасягнуў А. Бараноўскі ў рабоце над вобразам дзеда Бадыля ў «Партызанах» К. Крапівы. Бадыль Бараноўскага — адзін з любімых герояў нашага гледача. І гэта любоў заслужаная.

За апошні час А. Бараноўскі паспяхова працуе над класічным вобразам Круціцкага ў п'есе Астроўскага «Не было ні граша, ды раптам алтын».

Няма сумнення, што глыбокая работа над вобразам у садружастве з рэжысёрам М. Зоравым дапаможа маладому таленавітаму актору высока ўдасканаліць сваё майстэрства.

Было-б вялікай памылкай лічыць, што названыя намі акторы вычэрпваюць спіс таленавітай моладзі Мінскага Дзяржаўнага драматычнага тэатра. Гэты спіс можна папоўніць імёнамі такіх маладых здольных актораў, як Пекур, Шаціла, Аляксеенка і многа іншых.

Неўзабаве пасля дэкады ў Маскве тэатр пакажа нашаму гледачу два новых маладзёжных спектаклі: «Не было ні граша, ды раптам алтын» і «Дура для іншых, разумная для сябе», у якіх заблішчаць новыя акторскія імёны з маладога пакалення тэатра.

В. СТЭЛЬМАХ.

ТВОРЧАЯ ЗАГАРТОЎКА

Увосень 1924 года мне прышлося прымаць удзел у камісіі па набору студэнтаў у беларускую студыю. Іспыты набліжаліся к канцу. Моладзь, прайшоўшая іспыты, мала радавала нас. Хлопцы і дзяўчаты прыходзілі на іспыты «проста так», без сур'ёзнага жадання стаць артыстамі, а іншыя з вялікім жаданнем, але з малымі данымі.

Але вось да стала падыходзіць дзяўчынка-падлетак, выхаванка дзіцячага дома— Ліда Шынко. Даю заданне: пакарміць куранят, злавіць любімага і прыгалубіць. Дзяўчына, уважліва падумаўшы прыступае да выканання задачы. Мы глядзелі на яе, і нам рабілася радасна на душы. У яе ўдумлівых шэрых вачах, у сур'ёзным твары мы ўбачылі, што прырода адарыла яе каштоўнейшай якасцю для творчага актора — вялікай назіральнасцю. Камісія аднагалосна прыняла Л. Шынко ў лік студэнтаў студыі.

Пасля вучобы ў Маскве Л. Шынко становіцца актрысай Другога беларускага тэатра... Працуючы потым непасрэдна з Л. П. Шынко ў Гомельскім тэатры, я сачыў за яе творчым ростам, за развіццём яе акторскай індывідуальнасці.

З пачуццём вялікага творчага задавалення прыгадваю сумесную працу з Л. Шынко над вобразам Ліды Званцавай у п'есе «Часаўшчык і курыца» і над Палінай у «Даходным месцы». Ліда Званцава — вобраз інтэлігентнай жанчыны, якая ад курсісткі 1912 года праз удзел у грамадзянскай вайне ў 1919 годзе вырастае ў камандзіра сацыялістычнага будаўніцтва. З гэтым складаным вобразам дасканала справілася маладая актрыса. Мяне асабліва трывожыў маналог Званцавай у апошнім акце, які напісан аўтарам некалькі схематычна, але і тут Л. Шынко знайшла вялікую цеплыню, шчырасць.

У ролі Насці ў п'есе «Пагібель воўка» Эд. Самуйлёнка Л. Шынко са шчырым хваляваннем, проста, праўдзіва гаворыць маналог аб сваім удзеле ў парадзе на Краснай плошчы ў Маскве. І ёй верыш, верыш, што яна сапраўды была шчаслівая тым, што бачыла парад і запомніла яго на ўсё жыццё.

Асабліва мне хочацца адзначыць работу Л. Шынко над вобразам Паліны ў п'есе «Даходнае месца» Астроўскага. Гэту ролю Лідзія Пятроўна выканала на «выдатна». Глыбока і ярка раскрыты ёю вобраз наіўнай дзяўчыны, якая пад уплывам маці рашаецца на разрыў з каханым чалавекам, надоўга застаецца ў памяці гледача.

Вось так дзяўчынка, якая бліснула на прыёмных іспытах у 1924 годзе іскаркай даравання, вырасла ў добрую актрысу нашага савецкага тэатра.

Е. МІРОВІЧ,
народны артыст БССР.

А. Стаховіч

ПАМПЕЙ ШЧУПАК

(Урывак з аповесці)

Распластаўшыся на гарачым пяску, Пампей закінуў голыя рукі за галаву, салодка пацягнуўся і, зажмурыўшыся, нібы кот на сонцапёку, — пачаў мурлыкаць сабе пад нос:

> Калі-б я меў златыя горы
> І рэкі поўныя віна...

—П-ф-ф-р-р! — пачулася з-пад кустоў алешніку.

Пампей неахвотна расплюшчыў цяжкія павекі. Праз густую сцяну запыленага алешніку прасунулася ўвітая хмелем галава буланага каня.

— Вось акаянны! Ужо адарвацца паспеў?! — здзіўлена прабурчаў Пампей і зноў павольна заплюшчыў вочы.

Убачыўшы голага гаспадара, буланы адразу перастаў скубці зялёную траву, усыпаную пушыстымі плямамі жаўтлявай кашкі. Шырока расставіўшы ногі, конь як-бы аслупянеў пад гарачым жнівеньскім сонцам і толькі адвіслая ніжняя губа час ад часу торгалася, агаляючы буйныя, жоўтыя зубы.

Навакол Пампея, на тоненькіх сцяблінках, ледзь пакалыхваліся цёмна-блакітныя званочкі. У паветры стаяў незмаўкальны нудны стрэкат конікаў. Здавалася, што ад гэтага стрэкату рабілася яшчэ гарачэй і спякота моцным, вязкім абдымкам душыла Пампея, прымушала яго нерухома ляжаць на беразе ракі...

— Дз-з-дз-з! — зазвінела ля вуха Пампея. Павярнуўшыся ў бок нечаканага дзынкання, Пампей заўважыў зялёную казюльку, якая паўзла па галінцы. Спінка яе адбівала на сонцы залацістаю бронзаю і здавалася, што казюлька вось-вось сарвецца з галінкі і знікне, растае ў душным, гарачым паветры... Яна нашавельвала чорнымі вусамі і, марудна пераставляючы лапкі, уздымалася ўгору. Пампей дачакаўся, пакуль казюлька дапаўзла да вяршыні галінкі і моцным шчаўчком збіў яе долу. Але не паспеў Пампей паказытаць за вухам, як яна зноў пачала карабкацца па травінцы.

— От машкара, мор на цябе! Во што! — здзіўлена праказаў Пампей і зноў ёмкім шчаўчком збіў казюльку.

Побач з Пампеем, пераліваючыся на сонцы, ляжала новая бліскучая шасцярня.

— Ну, яшчэ разок! — падымаючыся прагаварыў Пампей і, абмахнуўшы пясок з жывата, пачаў пагружацца ў празрыстую, зіхацеючую ад сонечных блікаў халодную ваду. Ногі вязлі ў мяккае пясчанае дно, пясок пакорліва рассоўваўся, казытаў скуру гладкімі адпаліраванымі ракушкамі... Вада прыемна пахла рэчным водырам.

— Ф-у-у-х, ты! — вырвалася з грудзей Пампея. Ён задаволена ляскаў сябе па баках, па жываце і, набраўшы поўныя прыгаршні халоднай вады, ліў яе на разгарачаны, успацелы твар, на сваю галаву з непаслухмянымі, тырчашчымі ва ўсе бакі віхрамі.

Пампей заткнуў пальцамі ноздры і рыўком нырнуў у ваду. Расплюшчыўшы вочы, ён убачыў зялёную ваду і вялікі белы камень, які нерухома ляжаў на пясчаным дне. Праз момант Пампей, фыркаючы, вынырнуў ля другога берага ракі.

Маленькія рыбкі кінуліся ў бок ад Пампея. Яны спыніліся, нібы застылі ў вадзе, і толькі ледзь прыкметнае павольванне хвастамі казала аб тым, што яны жывыя.

Ля берага, абросшага густым алешнікам, на цёмнай, амаль чорнай вадзе нерухома ляжалі, быццам злепленыя з воску, белыя лілії. Сінія і цёмна-зялёныя стракозы лёгка перапырхвалі з аднае кветкі на другую. На хвіліну затрымаўшыся на бледных застыглых ліліях з ярка-аранжавымі тычынкамі, стракозы хутка ўзнімаліся і, кружачыся ў празрыстым, напаленым сонцам паветры, зноў садзіліся на кветкі...

Плёскаючыся ў вадзе, Пампей не заўважыў, як да ракі з поля падышлі дзве жанчыны. Адна з іх, нізкага росту, з поўнымі, загарэлымі нагамі, у стракатай хустачцы — замахала рукою на таварышку і прыдушаным ад смеху голасам прашаптала:

— Ц-с-с-с! Там хтосьці палешчыцца...

— А-а-а-а... Гэта-ж Шчупакова сарочка!

— Давай схаваем!

Жанчына ў гладка абцягнутай белай суконцы паспешна схапіла Пампеву вопратку і, азірнуўшыся па баках, заткнула яе ў заімшэлае дупло старой вярбы.

— Няхай пашукае... От, трасца яму ў бок... Там яго чакаюць, а ён тут палешчыцца...

Пачуўшы гамонку, Пампей хутка выбег на бераг і, убачыўшы жанчын, разгублена кінуўся да куста, зламаў галінку і, прыкрыўшыся ёю, падбегам, нязграбна падкідваючы белыя хударлявыя ногі, паімчаўся за вопраткай.

— Дзе-ж яна? — здзіўлена думаў ён, у дзесяты раз абмацваючы той куспік, дзе з поўгадзіны таму назад ён павесіў свае выгарэўшыя ад сонца сарочку і штаны.

Вялікая страказа раптам села на Пампееву руку. Пампей бачыў яе лупатыя зялёныя вочы і яму здалося, што страказа спачувальна паківала галавою. Такжа раптоўна і нечакана, як з'явілася, яна ўзмахнула радужнымі крылламі і знікла ў паветры.

Пампей, трымаючы перад сабою галінку, звярнуўся да жанчын:

— Ну, Насцечка, ці не думаеш ты, што я так паеду? Во што!

Але жанчыны былі няўмольнымі.

Тлусты, вялікі авадзень непрыкметна сеў на голую паясніцу Пампея.

— Вой! Во-о-ой! — дзікім голасам зароў Пампей і, схапіўшыся за ўжаленае месца, выпусціў з рук галінку...

— Ха-ха-ха-ха-ха! — звонка засмяялася Наста, прысядаючы ад смеху да зямлі.

Урэшце, жанчыны не вытрымалі і, кінуўшы вопратку пад ногі Пампею, з рогатам пабеглі на дарогу.

— Іш, «натрусілі»!.. — вытрасаючы пясок з штаноў, бурчаў Пампей.

— І-га-га-га! — пачулася гуллівае іржанне буланага, які імчаўся праз кусты алешніку, абціраючы рой мух, густа абляпіўшых яго спіну і бакі.

— Куды прэшся?! Раздурэўся нібы жарабё малое!.. — Пампей пераняў буланага і, падхапіўшы шасцяронку, на-хаду ўскочыў на каня. Буланы дробнай рысцю затрусіў па дарозе.

Неўзабаве над густым, высокім жытам Пампей убачыў зялёныя крыллі жняяркі і сінюю майку машыніста, які сагнуўшыся корпаўся ля машыны.

— Ну і Пампе-е-ей!.. Няйначай ты ракам поўз ад кузні?! — дакорліва ківаючы галавой, сустрэў яго машыніст. — Гэта-ж можна было ў Мінск з'ездзіць дагэтуль.

— А ты сам паспрабаваў-бы па такой спякоце, мо хутчэй-бы зрабіў... Во што!— агрызнуўся Пампей, шпурнуўшы шасцяронку на іржышча.

— Які ты нервенны! — не стрымаўся Нупрэй, да гэтага часу моўчкі стаяўшы ля жняяркі. — І калі ўжо яны рассохліся ў цябе?!

З-за ўзгорка паказаліся дзеці. Яны стракатым гуртам везлі нешта ў новенькай тачцы.

— Э-э-э! Гэта ўжо нешта ўнучка прыдумала... Сюрпрызу нейкую вязуць!— хітравата падміргваючы Пампею, прагаварыў Нупрэй.

Усе глянулі ў бок дзяцей, якія ўсё набліжаліся. Нават машыніст Змітрок, які корпаўся з шасцяронкамі пад машынай, і той высунуў галаву і, выціраючы успацелы лоб рукавом, паглядзеў на дзяцей. Уперадзе бегла расчырванелая Галя — унучка Нупрэя.

Каля жняяркі дзеці спыніліся, а Галя, нібы дарослая, з урачыстым выглядам зняла абрус з тачкі і ўсе ўбачылі ў высокіх гліняных збанах, гаспадарліва ўхутаных ручнікамі, празрыстую, як крышталь, ваду. Побач са збанамі стаяла чырвоная эмаліраваная кружка.

— Вось гэта добра! — прагаварыў Нупрэй і, павёўшы языком па перасохлых ад спякоты губах, першы ўзяўся за кружку.

— А-а-х-х! — рукавом выціраючы вусы, кракнуў Нупрэй. — Крынічная!..

— А спяшаліся-ж мы... — расказвала Галя, седзячы ля снапоў, якія сваімі шурпатымі вусамі казыталі яе загарэлыя шчокі. — Хто за збанамі, хто за вадою, а я пакуль абрус у мамы выканькала...

— Спяшаліся, кажаце?! — прагаварыў Нупрэй, выразна паглядзеўшы на Пампея.

Пампею зрабілася няёмка. Здавалася, што ў словах Нупрэя прагучаў папрок яму...

Нават кудлаты Пузік і той, здаецца, з дакорам паглядзеў на Пампея. Сустрэўшы погляд Галі, вочы Пузіка робяцца ласкавымі і ўмільнымі, і ён старанна пачынае малаціць усыпаным дзідамі хвастом па колкаму іржышчу.

***

Раніцай, яшчэ да ўзыходу сонца, Пампей сядзеў на лавачцы ля праўлення калгаса. Твар яго быў абвязан стракатай Арынінай хусткай у вялікія сінія гарошыны.

Ён жмурыў вочы, крактаў і, прыклаўшы далонь да абвязанай шчакі, мерна пагойдваўся ў бакі.

— Што з табой? — здзіўлена падняўшы бровы, запытаўся падышоўшы старшыня Перапёлкін.

— І не пытай, братку! Усю ноч на сцяну скробся... Спаць бабе не даў... Зубы ўзяло, во што! — неразборліва, цэдзячы скрозь зацятыя зубы, мармытаў Пампей. — У бальніцу з'ездзіць трэба... Як-бы там каня мне?..

— Ды ўжо, калі так, скажы Кандрату, няхай дадуць буланага, — спачувальна глянуўшы на скрыўлены твар Пампея, кінуў Перапёлкін, падымаючыся па рыпучых прыступках ганку.

Лёгка пераскакваючы праз каламутныя лужынкі, якія не паспелі яшчэ высахнуць пасля спорнага начнога дажджу, Пампей спяшаўся ў канюшню.

Неўзабаве ён пад'ехаў у запрэжанай каламажцы да сваёй хаты.

— Падсмаж там, Арына, яечню, у горад зараз еду! — нялоўка саскочыўшы з калёс у лужыну, якая абдала яго боты пырскамі, крыкнуў Пампей у адчыненае вакно.

На сцежцы, праз мокрыя лапухі і сакавітую цімафееўку, на якой бліскучымі караламі віселі росныя кроплі, Пампей падаўся на выган, дзе белым гуртам пасвіліся гусі.

Стары гусак, выцягнуўшы доўгую шэрую шыю і плаўна водзячы галавой ля самай зямлі, з сіпеннем кінуўся да Пампея.

— С-с-с-с-с! — сіпеў гусак, палячыся ўхапіць Пампея за штаніну.

— Ах, каршун на цябе, стары чорт! Во што!.. — прабурчаў Пампей і, шырока расставіўшы рукі, пачаў ганяцца па выгану за гусаком.

Нарэшце, запыхаўшыся, Пампей наступіў на распасцёртае беласнежнае крыло гусака, які белым камяком затрапятаўся на траве, раскідваючы па баках пушыстае белае пер'е.

Праз хвіліну злоўлены гусак ляжаў на траве, а на звязаных шурпатых нагах баўтаўся шэры матузок.

Высока падняўшы сваю гнуткую шыю з вялікай чорнай шышкай на дзюбцы, гусак устрывожана пераклікаўся з гусямі, што спалохана бегалі па зялёнаму выгану.

Узяўшы гусака пад пахі, Пампей цай-

ВЫДАТНЫ ЗБІРАЛЬНІК БЕЛАРУСКАЙ ПЕСНІ

У паказе выдатных поспехаў квітнеючага мастацтва ордэнаноснай БССР на дэкадзе ў Маскве значнае месца займала беларуская народная песня.

Надзвычай музыкальны, таленавіты беларускі народ дэманстрыраваў перад усім Савецкім Саюзам прыгажосць і багацце сваёй шматвяковай песеннай культуры.

Многа фалькларыстаў-энтузіястаў працавала над збіраннем песенных скарбаў, захаваных у беларускім народзе,—Шэйн, Раманаў, Насовіч, Радчанка і інш. Але непараўнальна менш зроблена было ў справе запісу народных напеваў і інструментальнай музыкі беларусаў. Гэта работа, патрабуючая спецыяльнай музыкальнай падрыхтоўкі, была недаступна старым збіральнікам-аматарам, праяўляўшым сваю бездапаможнасць перад складанай рытмікай і арнаментыкай народнай песні.

Разгортванне збірання беларускіх народных напеваў на сапраўды навуковай аснове прыпадае толькі на савецкі перыяд, асабліва на апошнія годы. У выніку раду спецыяльных экспедыцый Акадэміяй навук і кампазітарамі БССР запісаны тысячы народных песень з мелодыямі. Падрыхтавана трохтомнае акадэмічнае выданне «Песні беларускага народа» з напевамі, першы том якога выходзіць з друку.

Сярод нямногіх збіральнікаў беларускага музыкальнага фальклору, пачаўшых сваю дзейнасць яшчэ ў дарэвалюцыйныя годы, адно з першых месц, безумоўна, займае Нікалай Нікалаевіч Чуркін.

Старэйшы кампазітар Беларусі Н. Н. Чуркін яшчэ ў 80-х г.г. мінулага стагоддзя, працуючы ў якасці выкладчыка спеваў і кіраўніка школьных аркестраў на Каўказе, захапляецца прыгожасцю грузінскай і армянскай песні і робіць свае першыя запісы. Вучань вядомага рускага кампазітара-педагога Іпалітава-Іванава Н. Н. Чуркін дасканала засвоіў методыку і тэхніку музыкальна-фальклорных запісаў.

Пераезд Н. Н. Чуркіна ў 1903 годзе у Коўну, а затым у Вільню канчаткова звязвае яго з беларускай песняй. Працуючы настаўнікам, Н. Н. Чуркін адначасова развівае кіпучую дзейнасць па запісванню і папулярызацыі беларускай песні. У 1909 годзе Н. Н. Чуркін сустракаецца ў Вільні з буйнейшым беларускім этнографам Е. Р. Раманавым. Запісы Чуркіна склалі ў вядомым «Беларускім зборніку» Раманава асобны (VII) выпуск, прысвечаны народным мелодыям. У прадмове да гэтага выпуска Раманаў пісаў:

«Выданне народных мелодый было... маім даўнім жаданнем; але абставіны складваліся так, што гэтаму жаданню немагчыма было ажыццявіцца.

Асабіста я зусім слабы знаток музыкі, запісы-ж запрошаных мною аматараў спеваў мне здаваліся нездавальняючымі.

Толькі ў канцы 1909 года я сустрэўся з выкладчыкам спеваў у віленскіх навучальных установах Н. Н. Чуркіным, складальнікам некалькіх падручнікаў па спевах. Запрошаны мною, ён з поўнай увагай аднёсся да справы запісвання мелодый, і такім чынам склаўся гэты выпуск».

Да апублікавання запісаў Н. Н. Чуркіна (1910 г.) былі вядомы толькі адзін невялікі зборнік беларускіх песень з мелодыямі (30 №№), запісаных З. Радчанкай (1881 г.), і паасобныя запісы, раскіданыя ў розных выданнях.

Зборнік Н. Н. Чуркіна, уключаючы 53 мелодыі з тэкстамі, з'яўляецца адной з буйнейшых публікацый беларускага музыкальнага фальклору да рэволюцыі. Паяўленне гэтага зборніка спрыяла азнаямленню з беларускай песняй і ажыўленню работы па яе збіранню.

Далейшая збіральніцкая дзейнасць Н. Н. Чуркіна разгортваецца на Магілеўшчыне, асабліва ў Мсціслаўлі, куды ён пераязджае ў годы імперыялістычнай вайны.

Н. Н. ЧУРКІН
Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР

Пасля рэволюцыі Н. Н. Чуркін многа працуе ў галіне музыкальнай асветы працоўных, загадвае музсекцыяй у Мсціслаўлі, выкладае спевы ў Магілеўскім тэхнікуме.

Запіс народных напеваў Н. Н. Чуркін не спыняе і па гэты дзень. Удзел тав. Чуркіна ў фальклорных экспедыцыях Акадэміі навук, паасобныя яго паездкі па раёнах БССР дазволілі сабраць аграмадны матэрыял. Усяго тав. Чуркіным запісана звыш 1500 беларускіх песень з напевамі. Значная частка іх уключана ў трохтомнік, падрыхтаваны Акадэміяй.

Вялікая заслуга тав. Чуркіна ў папулярызацыі беларускай песні. Каля 150 песень ім апрацаваны, гарманізаваны і, узбагачаныя, вернуты шырокім масам праз шматлікіх вучняў Н. Н. Чуркіна, праз радыё, патэфонныя пласцінкі, самадзейныя хоры. Шырока вядомы ў апрацоўцы Н. Н. Чуркіна песні «Зайдзі ты, жаркае сонца», «Эх, ты Ясю», «Ой, сеюжа я», «Ой, не кукуй, зязюленька», «Гай у лесе», «А ў бары, бары» і інш.

Песная сувязь з масавым самадзейным мастацтвам — характэрная рыса тав. Чуркіна, як грамадскага работніка.

Н. Н. Чуркін з'яўляецца таксама старэйшым беларускім кампазітарам. Творчасць яго шырока вядома і папулярна сярод шырокіх мас. Створаная ім на словы Я. Купалы песня «Я калгасніца маладая» стала сапраўды народнай. Рад песень тав. Чуркіна неаднаразова прэміраваны на конкурсах. Ім-жа створана першая беларуская музыкальная камедыя «Кок-сагыз» для самадзейнага тэатра.

Шырока скарыстоўваючы народную музыкальную традыцыю, тав. Чуркін надае сваім творам выключную напеўнасць і свежасць.

На дэкадзе ў Маскве з твораў кампазітара была паказана частка яго вядомай «Сімфаньеты» ў выкананні аркестра народных інструментаў Філармоніі.

У творчых планах кампазітара на бліжэйшы час — напісанне дзіцячай оперы. Н. Н. Чуркін амаль сорак год клапатліва збірае і папулярызуе беларускую песню. Старэйшы збіральнік беларускага музыкальнага фальклору, выдатны знаток яго, таленавіты кампазітар — вось што стварыць Н. Н. Чуркіна ў рад найбольш яркіх фігур на музыкальным фронце нашай рэспублікі.

М. ГРЫНБЛАТ.

Пімен Панчанка

БЕЛАВЕЖА

Хвоі высяцца, нібы вежы,
Над пажоўклым імхом палян.
Старажытная Белавежа—
Усхвалёваны акіян.
Дуб стары у галлі калматы
Успамін аб мінулым збярог..
Прыязджалі сюды магнаты,
Паляўнічы трубіў у рог.
На сухі, парыжэлы верас
Пырскаў пенай крывавай вепр.
І паны паміналі звера,
Бакь спраўляючы па траве.
Мы сказалі магнатам: «Хопіць
Сыта бавіцца!»—І павёў
Нашу роту сялянскі хлопец
На заблытанай сцежцы лясоў.
Каля сосен, віхурай званёных,
Лівень след наш гарачы тасіў.
Тут драпежнікаў дабівалі мы,
Небяспечнейшых за ўсіх.
Нас страчаў за кажнай купінай
Куль варожых смяротны рой..
Ваша воля, браты мае, куплена
Дарагою цаной—крывёй.
Белавежа, ты век не састарышся:
Надыйшлі маладыя дні.
Пра геройства маіх таварышаў
Хвойнай песняю празвіні.

ЮНАК

Ты—юнак. Навакол
Свет, як песня—прыгожы, прывабны.
Ападае на дол
Майскі пух зацвітаючых яблынь.
Добра ў садзе хадзіць,
Сустракаючы сонечны ранак,
Чулым сэрцам лавіць
Звонкі голас дзявочых вяснянак...
У маланкавы дзень
Хмара кідае медныя коп'і,
І грымяць на вадзе
Гулкім выбухам першыя кроплі.
Ты вясёлы ідзеш
Пасля ліўня да шоўкавых руняў.
Што ні кветка—то верш,
А дзяўчаты усе—прыгажуні.
Травы гнуцца ад рос.
І ты бачыш, як макі па градах
Узнялі да нябёс
Каснікі каляровыя радуг.
Ты жадаеш хутчэй
Узляцець у блакіт і дастаць іх
І каханцы свайёй
Падарыць на вясельнае плацце.

В. Рагуцкі

НА ЎСПАМІН

Хутка з кіпарысамі, з гарою
Развітанне сумнае прыйдзе.
Возьмуць рэчы розныя з сабою
На ўспамін таварышы мае.
Я на ўсё пытліва пазіраю.
Усхвалявала думка і мяне:
Што душою ў Крыме ўпадабаю —
Зберагу ў далёкай старане.
Мне не трэба чашкі адмысловай,
На здзіўленне свету усяму;
Не вазьму адкрытак каляровых
І шкатулкі рэдкай не вазьму:
Не вазьму і кветак беласнежных,—
Не вазьму найлепшай пекнаты...
І пайду не блукаць па ўзбярэжнай,
А пайду на бераг, на круты.
Там, дзе пырскі падаюць далёка,
Рэжуць чайкі крыллямі ваду,—
Я вазьму каменьчык круглашчокі
І ў сваю кішэню пакладу.
Каб і там, дзе мора не спаткаю,
У хвіліну марнае гульбы,
Як рука ў кішэню завітае,
Я не мог аб моры пазабыць.
Каб убачыць: родныя прыбоі
Коцяць камні—словам не сказаць!..
Каб запомніць: з мужнасцю якою
Трэба кожны камень абрабляць.

ЧАЙКА

Спала мора, поўнае спакою,
Скованае сном і цішынёй.
Нат' усе хмурынкі над вадою
Застывалі гэтаю парой.
Чайка-ж захлыналася ад піску,
Неспакойна лётала адна...
Спудзіць сон—глыбокі, багатырскі—
Як відаць, задумала яна.
Чайка мора дужае збудзіла,
А сама загінула ў імгле, —
Каб зрабіцца хваляй белакрылай
І спачыць на каменнай скале.

«Пуск электрастанцыі». Карціна мастака Лі.

Фотарэпрадукцыя І. Капліцкага.

ВЫСТАЎКА МАСТАЦТВА БССР

Бежная мастацкая дэкада саюзных рэспублік з'яўляецца для мастацкай грамадскасці Масквы сапраўдным святам. Выстаўкі наглядна дэманстрыруюць братнюю сувязь мастакоў розных нацыянальнасцей, агульнасць іх творчых імкненняў на аснове сацыялістычнага рэалізма.

З асаблівай радасцю сустрэлі масквічы выстаўку мастацтва БССР. Параўноўваючы яе з папярэдняй выстаўкай беларускіх мастакоў у Маскве (1935 год), з радасцю адзначаеш інтэнсіўны творчы рост усяго беларускага мастацтва і кожнага амаль з яго прадстаўнікоў, паяўленне новых цікавых дараванняў.

Асаблівую каштоўнасць надаюць выстаўцы характэрныя для сучаснага беларускага мастацтва рысы: вобразнасць і выразнасць, сапраўды творчае, шчырае пераўтварэнне вялікіх гістарычных тэм, сур'ёзная, паглыбленая работа над вобразамі народных правадыроў.

На гэтай выстаўцы няма амаль ні адной работы, якая пакінула-б гледача роўнадушным, і нават менш удалыя рэчы абуджаюць пэўныя перажыванні. Беларускім мастакам ёсць што сказаць, і свае мыслі і пачуцці яны ўмеюць перадаць гледачу. У гэтай шматвобразнасці тэм, у гэтым унутраным багацці беларускіх мастакоў—зарука далейшага плённага развіцця, перамогі яшчэ маючыхся недахопаў.

Беларускае мастацтва ўжо дасягнула спеласці, яно не мае патрэбы ні ў якіх аналогіях і скідках, і зараз, паколькі глыбокі ідэйны змест не ва ўсіх выпадках выліваецца ў сапраўдную мастацкую форму, больш чым да месца сур'ёзная, дзелавая, але, вядома, не прыдзірлівая крытыка.

З гэтага пункту погляду выстаўка БССР выявіла не толькі буйныя дасягненні, але і рад недахопаў, якія сведчаць аб няправільным разуменні творчага метада. Я маю тут на ўвазе пераважна беларускую скульптуру, якая да гэтага часу іграла пярвейшую ролю ў беларускім мастацтве, карыстаючыся немалай папулярнасцю, цалкам заслужанай у сэнсе выразнага вырашэння актуальнай тэматыкі.

Вядомая група маладога і, бясспрэчна, таленавітага А. Арлова «Пагранічнік і калгасніца», на мой погляд,—яркі прыклад разрыву паміж ідэйным замыслам і яго пластычным ператварэннем. Я бачу сапраўднага жывога чырвонаармейца, я пераконан, што іменна такім насцярожаным позіркам ён адшуквае след ворага, што іменна такім рухам ён сцябавае сабаку, што аблічча і жэст дзяўчыны ўзяты прама з жыцця. Скульптар унушыў мне свае перажыванні, бо тэма абароны радзімы таксама дорага і мне, як і яму. Але гэта рэч лішні раз пераконвае, што перадаць драматычную сітуацыю жыццёва і ярка яшчэ не значыць стварыць пластычны твор. Жыццёвы рух павінен быць яшчэ ператвораны у рух пластычны, не толькі ў экспрэсіўнай міміцы павінен выразіцца замысел, але і ў рытмічнай пастаноўцы фігур, у іх прапорцыях, у кантрастах і адпаведнасцях форм. У гэтай рэчы, як і ў яго-ж групе «Сталін і Орджанікідзе ў штабе Заходняга фронта», не прыкметна сур'ёзнай пастаноўкі гэтых праблем, таму яны маюць каштоўнасць толькі дакументальна-экспрэсіўнага парадку. Маладому скульптару трэба не толькі ўважліва назіраць жыццё, але і сінтэзіраваць свае ўспрыняцці ў пластычна цалесныя вобразы. Вялікі крок наперад у гэтым сэнсе—помнік «Вызваленне Беларусі» А. Глебава і А. Арлова, які, нажаль, па тэхнічных, напэўна, прычынах, не трапіў на выстаўку. У гэтым манументальным творы клопаты аб поўнай праўдападобнасці і натуральнасці саступілі месца задачам больш высокім: у руху магутнага каня і байцоў знойдзен рытмічны лейтматыў, правільны маштаб; кантрасты форм даюць уражанне велізарнасці. Вельмі выразны і дынамічны эскіз А. Глебава «Варашылаў, Будзённы і Шчадзенка ў атацы», вырашаны, між іншым, не ў манументальным плане.

Ацэньваючы работу маладых скульптараў, трэба адзначыць, што яны (у тым ліку пачынаючы, здольны Жэраў) не паказалі ні аднаго эцюда ні партрэтнага бюста, і таму мы маем вельмі няпоўнае ўяўленне аб іх творчым тварыы, аб тым значэнні, якое яны надаюць рабоце з натуры.

Шматбакова прадстаўлен на выстаўцы З. Азгур. Выступаючы як партрэтыст і манументаліст, як майстар арыгінальных камерных рэчаў, ён вельмі адрозніваецца шырынёй творчага дыяпазону і вялікай прадукцыйнасцю. Не лічачы некалькіх партрэтных штудый, у Азгура няма невыразных, сумных рэчаў, яго работы заўсёды цікава задуманы. Пладавітасць і лёгкасць выканання мае ў сабе часам небяспеку паспешных, не ўпаўне прадуманых рашэнняў у сэнсе формы і кампазіцыі.

У сваёй групе «Сталін і Ленін» З. Азгур узвышаецца да сімволікі, акрэслена выражаючы гістарычную ідэю: пераемнасць двух вялікіх правадыроў, іх агульную мэтаімкненасць. Нажаль, сродкі выражэння не на вышыні гэтага замыслу. Перш за ўсё, гэта не круглая скульптура, яе можна глядзець толькі з аднаго пункту погляду, з іншых адкрываюцца дысгарманічныя перасячэнні, працягнутая рука Леніна здаецца штучна прыстаўленай да масіва групы, рух—перытмічным. Сядзячая фігура І. В. Сталіна больш удалая, у ёй больш збіральнасці. Аднак, кампазіцыя здаецца некалькі выпадковай, не вырашана праблема ажура, з-за чаго атрымаліся цёмныя правалы.

А. В. Грубэ — мастак страсных шуканняў і смелых замыслаў. Яго «Беларус» манументальны, патэтычны. Эпічны вобраз селяніна-бунтара выражан у гэтым гнеўным твары і моцным паварoце, у жылістых працоўных руках, у звісаючай з моцных плеч убогай сярмязе. Калі глядзіш на «Ленін на трыбуне» Грубэ, сапраўды бачыш страснага аратара і верыш, што словы з гэтых вуснаў могуць запаліць мільёны сэрцаў. Не хочацца думаць аб прыкрых недахопах: няўдалая фрагментарнасць, рванне сілуэта; пакамечаная кепка—дэталь больш-менш псіхалагічна выразная, але ўжо вельмі бытавая, не да месца ў манументальным творы.

Работу А. Бембеля «Вызваленне Заходняй Беларусі», нядрэнна задуманую, псуе няправільнае разуменне задач рэльефа—фігуры вельмі адарваны ад асноўнай плоскасці.

Вялікую ўвагу прыцягвалі на выстаўцы дзве работы Н. Рапапорта. Па агульнаму прызнанню, савецкая скульптура ўзбагацілася буйнай сілай. Выключна адароны і вельмі культурны мастак, Н. Рапапорт давярае пластычнай форме, як адзінаму сродку, здольнаму выразіць яго думы і пачуцці. Таму ў яго рэчах ёсць поўная гармонія паміж зместам і формай. Рамантычна-страсцен яго эскіз «Вызваленне Заходняй Беларусі», вельмі смелы па кампазіцыі — паказ пэсця. Кампактнасць формы і моцная дынаміка, насычанасць гарачым пачуццём радасці парода, які ідзе насустрач новаму, лепшаму жыццю, характарызуюць эскіз. Некалькі ўмоўны тут тыпаж, але ў фрагменце той-жа рэчы—канкрэтны, характэрны вобраз беларускай жанчыны; худы твар кажа аб цяжкім мінулым, ясны позірк—аб дасягнутым шчасці; выдатны тонкія пераходы, любоўная ўвага да дэталей жывых акцэнтаў і сінтэтычнасць замыслу. Рапапорт—аўтар многіх выдатных бюстаў і статуй, манументальных праектаў (у тым ліку помніка пісьменніку-комуністу П. Вайян-Куцюр'е), вядомых нам па здымках (яны засталіся за рубяжом СССР).

У французскай школе, як і Н. Рапапорт, атрымаў загартоўку А. Бразэр. Да апошняга часу ён стаяў на пазіцыі родэнаўскага імпрэсіянізма і ў гэтым стылі зроблены яго найбольш моцны твор—бюст С. М. Міхоэлса, які па-новаму прагучаў у бронзе, і серыі выдатных па віртуознасці партрэтных рысункаў. Статуі С. М. Кірава, І. В. Сталіна, псіхалагічна паглыбленыя, моцныя па форме партрэты Д. Бергельсона, зробленыя ў іншым, больш канструкцыйным плане, як і яго цяперашнія рысункі, вылучаюцца вялікай сілай мадэліроўкі і светаценю. Імпульсіўны, тэмпераментны мастак А. Бразэр разам з тым вельмі патрабавальны да сябе, а спалучэнне гэтых двух якасцей і дае поўнацэнныя творы.

Пераходзячы да жывапісу, трэба сказаць, што ён ужо аспрэчвае пальму першынства ў скульптуры, што пераважная большасць беларускіх жывапісцаў стаіць на надзейным творчым шляху. Моцнае ўражанне робяць тэматычныя карціны маладых мастакоў Е. Зайцава, М. Манасзона і Н. Пашкевіча. Ярка паказана ўсенародная ўрачыстасць у карціне Е. Зайцава «Уступленне Чырвонай Арміі ў Мінск». Удала вырашана цяжкая задача—паказаць рухаючыйся натоўп людзей, звязаць асобныя ўразлівыя эпізоды, аб'яднаць гарадскі пейзаж з людзьмі. Зайцаў добры кампазітар, удумлівы псіхолаг, і калі ў яго не ўпаўне дапрацаванай карціне не ўсё прыведзена ў гармонію ў сэнсе пленору і каляровага выраўнання, дык у яго жывых і смелых эцюдах галоў, у яго пейзажах праявілася ў поўнай сіле яго каларытнае дараванне. Шматабяцаючым з'яўляецца яго эскіз да карціны «Чапаеў».

Н. Пашкевіч не ўступае Е. Зайцаву ва ўменні свабодна і непрымусова кампанаваць складаныя групы, а ў сэнсе каларыту праяўляе вялікую ўтончанасць. Абстаноўка, дух эпохі выдатна перададзены ў яго карціне «Сталін у штабе Заходняга фронта», метка паказан нацыянальны тыпаж, значна і абаяльна аблічча вялікага правадыра. Карціне, быць можа, нехапае моцных каляровых акцэнтаў, недастаткова выдзелена фігура І. В. Сталіна, і ўсё-ж гэта работа прыцягвае сваім гарманічным адзінствам.

Вельмі радуе творчы рост М. Манасзона. Яго «Танкісты ў Валкавыску» сапраўднае дасягненне, у карціне ёсць і свежасць непасрэдна пережытага, і прадуманасць настрою. Выдатна напісан пейзаж горада, метка, не без мяккага гумару, ахарактарызаваны яго жыхары і іх перажыванні, радуе акрэсленасць рысунка, пэўнасць формы, шчыльнасць колеру.

Г. Дакальская паказала ўразлівую карціну «Акупанты». Злавеснае неба, туман, фігура расстралянага на першым плане, за ёю зло і трапна абмаляваныя польскі афіцэр і ксёндз. Пейзаж, каляровае вырашэнне сугучны драматычнаму замыслу, але карціна вельмі выйграла-б пры больш пераканальнай трактоўцы афяры акупантаў і большай акрэсленасці кампазіцыі.

Увагі заслугоўвае карціна маладых мастакоў І. Давідовіча і Е. Ціхановіча «Беласток Савецкі», выкананая радасным, бадзёрым настроем, прыгожая па колеру. Удалы асобныя мясціны ў «Бурлоўскім расстрэле» І. Давідовіча.

«Падпольная большэвіцкая друкарня» Н. Касмачова і «Дзе сын» А. Заборава падкупаюць псіхалагічнай вайстрынёй, але прымушаюць жадаць лепшага ў сэнсе рысунка, колеру і прасторавага вырашэння. Моцным рысункам і выразнасцю вылучаецца «Партызаны» В. Волкава, аднак нельга не адзначыць сухаватасць формы і каларыту, нявытрыманасць асвятлення.

Глыбокай любоўю да роднай прыроды авеяны пейзажы беларускіх мастакоў. Л. Лейтман выдатна перадае своеасаблівае ачараванне Віцебска ў сваіх вельмі прыгожых па колеру гуашах. Выдатны каларыст недастаткова поўна прадстаўлен на выстаўцы, тут няма яго цікавых работ маслам і больш позніх акварэлей (акрамя «Млына»), дзе, перамогшы імпрэсіяністскую фрагментарнасць, ён прыходзіць да большай канкрэтнасці, акрэсленасці і кампазіцыйнай збіральнасці, якія асабліва праявіліся ў яго індустрыяльнай серыі і партрэтах.

Вялікая жывапісная культура, свежасць успрыняцця, інтымнае разуменне пейзажа і жанру збліжае з ім Л. Зевіна, цікавага і своеасаблівага майстра, выдатна вырашаючага прасторава-каляровыя задачы. Пейзажы В. Кудрэвіча прыемны сваёй паветранасцю, серабрыстасцю каларыту, тонкай перадачай настрояў. Да той-жа лініі лірычнага пейзажа, блізкага да Левітана, прымыкае Н. Дучыц. Сур'ёзная пастаноўка жывапіснай праблемы характэрна для творчасці І. Ахрэмчыка.

Вялікім крокам наперад у сэнсе каларыстычнай гучнасці з'яўляецца партрэт А. Осмёркіна работы Г. Паўлоўскага, мастака з вялікім і шматабяцаючым дараваннем.

Ранні перыяд узнікнення беларускага жывапісу ахарактарызаван вельмі ўдала падабранымі лепшымі рэчамі Ю. Пэна. Менш поўна паказаны, нажаль, Я. Кругер і М. Альпяровіч.

Бліскуча прадстаўлена на выстаўцы графіка. Новая і значная з'ява — рысункі Краеўскага. З здзіўляючай сілай рысуе ён у такіх лістах, як «За пару бульбін» (збіванне сялянкі памешчыцкім слугой), беспрасветнае жыццё беларускага народа ў панскай Польшчы, спробы барацьбы і пратэсту («Забастоўка»). Вельмі цікавы гэтыя рысункі з фармальнага боку: па вайстрыні і смеласці лініі, утанчонасці тэхнікі яны перагукваюцца з тварэннямі Онорэ Дом'е.

Выдатна выкананыя работы іншых заходне-беларускіх графікаў — Кшэчаноўскага («Старая» і інш.), Малярэвіч («Беспрытульныя» і інш.) таксама гучаць як суровыя прысуды цяжкому мінуламу прыгнечаных народаў іх радзімы. Кшэчаноўскі па-майстэрску валодае тэхнікай афорту і ксілаграфіі. Увагі заслугоўваюць афорты Тыбера. Гэта графічная галіна, якая адкрывае вялікія жывапісныя магчымасці, узбагаціла творчасць выдатнага майстра С. Б. Юдовіна, гравюры якога на дрэву ўжо даўно карыстаюцца шырокай вядомасцю. Утончанасць успрыняцця і прыёмаў характэрна для афортаў Б. Малкіна. У галіне кніжнай графікі трэба адзначыць ілюстрацыі С. Юдовіна к М. Абрамовічу і арыгінальную ілюстрацыю Фогта да паэмы Р. Брэўнінга.

Выдатна падабраны і добра экспаніраваны аддзел народнага мастацтва дае наглядное ўяўленне аб яго развіцці за некалькі стагоддзяў. Багаццем і разнастайнасцю арнаментальных матываў, гарманічнасцю і яркасцю расцветкі вабяць слуцкія паясы, тканіны і вышыўкі,— выдатныя ўзоры народнай творчасці, якія заслугоўваюць самых беражлівых клопатаў, няўхільнага культывіравання. Народнае мастацтва знайшло вядомае адлюстраванне ў беларускай графіцы і дэкарацыйным жывапісу (панно «Лявоніха» В. Волкава і О. Марыкс).

Выстаўка, бясспрэчна, з'явіцца магутным стымулам для далейшых плённых работ беларускіх мастакоў.

Масква.

А. РОММ.

шоў да град, якія зялёным дываном разрасліся каля Пампеевай хаты. Роўнымі барадамі зелянела сакавітая, пакрытая белым матавым налётам цыбуля. Гурошнік з яго цэпкімі вусамі распоўзся па баразнах, лез на суседнія грады, чапляючыся за чырвоныя сцяблінкі бурачніку. Запоўзшы ў бульбянік, ляжалі паласатыя гарбузы ўперамешку з жаўтлявымі кулешынкамі гарбузовых кветак.

У лагчыньцы блакітнымі шарамі віхнеліся качаны капусты з абвіслымі лісцямі. Побач з капустай яркімі кветкамі цвіў махровы пунцовы мак і кожны пялёстак яго блішчаў на сонцы, разліваў у паветры салодкі, прытарны пах...

Асцярожна ступаючы па барознах, каб не прымяць гурковых вусоў, Пампей падышоў да свірна. У куце паміж свірнам і пограбам, у разросшыхся лісцях белавата-зялёнага лапуху Пампей яшчэ тыдні два назад заўважыў вялікую чорную курыцу. Таямніча пагладаючы па баках, курыца выйшла з аблюбаванага месца, закудахтала: — тэк-тэк-тэк-тэ-э-э-э-тэк-тэк — і з нявінным выглядам пачала хадзіць па градах.

Пампей ціхенька, на цыпачках, падкраўся да таго месца, адкуль выйшла курыца, і, разгарнуўшы лапуховае лісце, убачыў некалькі буйных яек, што ляжалі ў гняздзе, зробленага з сена і лісця.

Зараз Пампей падышоў да кустоў і, сагнуўшыся, разгарнуў малiннік.

— Адзінаццаць, дванаццаць... Дванаццаць адно... — падлічыў Пампей і, пазіраючы ў бок сваёй хаты, пачаў асцярожна складваць яйкі ў адтапыраныя кішэні ватоўкі.

Паклаўшы гусака ў каламажку, Пампей вынес з кладоўкі раней падрыхтаванае лукошка з мякінай і, асцярожна вымаючы яйкі з кішэні, пачаў акуратна складваць іх у мякіну, ад якой пахла праллю і вільгаццю.

Увайшоўшы ў хату, Пампей пачаў мыць рукі над памыйным вядром, а Юра з [illegible] выглядам паліваў іх вадою з вялікай медзянай кружкі з нязграбнай ручкай.

— Гусака злавіў, хопіць яму ўжо шлындаць!.. — уплятаючы румяную, падсмажную на сале ячню, тлумачыў Пампей. Паснедаўшы, ён падышоў да сына.

— Ай-ай-ай! Што гэта ў цябе? — здзівіўся Пампей, заўважыўшы адтапыраную шчаку Юры.

Юра засмяяўся, і з роту выскачыў маленькі чырвоны памідор.

— Вось добра, амаль не запамятаў, — прагаварыў Пампей. — Ты падрыхтавала памідоры?..

— А як-жа... — Арына кіўнула галавою і, выйшаўшы ў сенцы, вярнулася праз хвіліну з вялікім кошыкам чыста працёртых чырвоных памідораў.

— Пастаў на воз, я зараз іду, — кіўнуў ён Арыне, а сам, пасадзіўшы сына на калены, запытаўся:

— Што табе прывезці з горада? Га?

— Трубачку... Каб грала, як у Грышы, — скорагаворкай выпаліў хлопчык і, абшчапіўшы шыю бацькі загарэлымі рукамі, павіс на ёй, баўтаючы ў паветры босымі нагамі.

Неўзабаве Пампей ехаў па шырокай дарозе, якая вяла ў горад.

Сонца паволі ўзнімалася над лесам і ўсе дрэвы, трава, кусты былі абліты яркай сонечнай чырванню... Усё здавалася нейкім выпуклым, выразным.

Пампей уехаў у невялікі сасоннік і калёсы рыпуча засакаталі па вузлаватых карэннях ляснай дарогі.

— Но-о-о! — спебануўшы пугай буланага, крыкнуў Пампей.

— «Го-го-о-о!» — разнеслася па лесе гучнае водгулле.

Прыціхшы гусак, падняўшы доўгую шыю, здзіўлена пазіраў навакол, а затым ціхенька пачаў скубеці чорны гузік, прышыты да хлясціка Пампеевага пінжака.

— Ах, карпун на цябе, во што! — прабурчаў Пампей на гусака, які балюча ўшчыпнуў яго за шыю... — І тутака ад цябе спакою няма.

Хутка ўнізе паказаўся вялікі горад з лесам высокіх закапцелых комінаў, пыхаючых чорным густым дымам.

Па вуліцах са звонам несліся трамваі і мякка шуршэлі па асфальту бліскучыя машыны, а на запоўненых, шумлівых ад людской гамонкі тратуарах стракатым ручаём ліўся многалюдны гарадскі натоўп.

Буланы конь, непрывыкшы да гарадскога шуму, пужліва касавурыўся па баках і, лёгка перабіраючы нагамі, трусіў па вуліцы, абсаджанай невысокімі купчастымі каштанамі.

А вось і базар. Вялікі шумлівы натоўп, размаўляючы тысячамі галасоў і гукаў, апаламіў Пампея. Бязвольна аддаўшыся базарнаму руху, ён ехаў на каламажцы, ледзь пашавельваючы лейцамі, аглушаны курыным кудахтаннем, віскам парасят і тым неўгамонным шумам, які ўласцівы толькі вялікаму базару.

Пад вечар, седзячы на калёсах, Пампей падлічваў выручаныя ад продажу грошы. Базар ужо скончыўся. Толькі дзе-ні-дзе віднеліся падводы, ля якіх завіхаліся мужчыны, збіраючыся дадому.

Высокі хударлявы стары з вялікай рыжай барадой падмятаў базарную плошчу і густыя жоўтыя клубы пылу хмарамі віселі ў халадзеючым вячэрнім паветры...

— Ну як, Пампей, ачуняў ужо? — раптам пачуўся знаёмы голас.

Падняўшы галаву, Пампей убачыў перад сабой, як вырасшага з-пад зямлі, Перапёлкіна. За ім, трасучы маленькай галавой з бліскучай чорнай грывай, нецярпліва перабіраючы тонкімі высокімі нагамі, стаяў жарабок «Васька».

— З карэннем, братка, выдзерлі, з карэннем, во што, — разгублена пазіраючы, то на Перапёлкіна, то на кошык з мякінаю, адказаў Пампей.

— А чаму-ж ты каня тутака выпраг? Здаецца, амбулаторыя не тут?

— Я на хвілінку сюды заехаў... Мне тутака трэба было...—і, не скончыўшы сказу, Пампей разгублена замітусіўся ля калёс, непрыкметна хаваючы пад сядзенне два пушыстых гусіных пёрышкі...

«Маці ў панскай Польшчы». Работа 16-гадовага скульптара-самавучкі **А. М. Засніцкага** (зах. вобл. БССР). Кансультыравалі А. Арлоў і А. Ізмайлаў.

КАНЦЭРТЫ КАНСЕРВАТОРЫІ БССР

Канцэртнае жыццё Дзяржаўнай кансерваторыі БССР за апошнія два годы (1938 — 1939 і 1939—40) выключна багатае і разнастайнае. Адкрытыя канцэрты ўсіх класаў сталі штодзённай з'явай і з'яўляюцца найлепшым паказальнікам работы педагогаў і росту Кансерваторыі ў цэлым.

Два канцэрты класаў заслужанага дзеяча мастацтваў БССР праф. Зільберберг і дацэнта Шэршэўскага (фартэп'янны факультэт), якія адбыліся 6 і 7 чэрвеня ў зале Кансерваторыі, з'явіліся сапраўдным парадам дасягненняў і пакінулі ў слухача самае прыемнае ўражанне. Канцэрты гэтыя цікавы яшчэ і тым, што ў іх прымалі ўдзел «тры пакаленні»: вучні музычнай дзесяцігодкі, музычнага вучылішча і Кансерваторыі.

Сярод 16 вучняў, прымаўшых удзел у канцэрце класа праф. Зільберберг, безумоўна не ўсе валодаюць аднолькава добрымі здольнасцямі—як інтэрпрэтатарскімі, так і віртуознымі; аднак, у рэзультаце вялікай удумлівай і крапатлівай работы прафесара і ўсяго класа студэнтаў, ніводнага з выступаўшых нельга папракнуць у няправільна ўзятым тэмпе, у фарсіраванні гуку, у недакладнай нюансіроўцы ці фразіроўцы,—усе творы былі выканаіы музычна граматна і культурна.

Асабліва запомнілася выдатнае выкананне «Чаконы» Баха-Бузоні і варыяцый Клумава студэнтам Вайнбергам. Бліскучая віртуознасць зусім не з'яўляецца самамэтай у ігры Вайнберга, бо яго выкананне глыбока змястоўна, пранікнёна і паэтычна. Хочацца таксама адзначыць выкананне d moll-й арганнай прэлюдыі і фугі Баха-Гельке студэнткай С. Сульскай, дзе дасягнута арганная гучнасць і дасканала ўтвараецца яе нарастанне.

Добра прагучала 1-я частка санаты Чайкоўскага ў студэнткі Айзенберг. Выканальніцы ўдалося ўзнаўленне кантрастыруючых элементаў — магутнасці і пяшчотнай лірыкі. Удумліва іграла «Сіцыліяну» Баха-Гальстона студэнтка Салаўёва.

Вялікім недахопам канцэрта трэба лічыць няўмелы канферанс. Даўно ўжо трэба было прыцягнуць для гэтай мэты студэнтаў гісторыка-тэарэтычнага факультэта.

Значную работу прадэманстыравалі вучні класа дац. Шэршэўскага: кожны з студэнтаў выконваў вялікую праграму.

Асобна хочацца адзначыць удумлівае чёткае выкананне a moll-й прэлюдыі і фугі Баха і паэтычнае выкананне cis moll-га эцюда Шапэна студэнтам Табакеблятам (адначасова можна ўказаць на непажаданыя rit у ваенным маршы Шуберта-Таузіга).

Свежа перажываннямі эмацыянальна чулая, юная пылкасць выканання студэнткі Школьнікавай, асабліва ўдаліся ёй творы маладога кампазітара, студэнта Кансерваторыі Уладзіміра Алоўнікава—«Недасказанае» і прэлюд. **С. НІСНЕВІЧ.**

АПЕРЭТА У ПАСТАНОЎЦЫ САМАДЗЕЙНАГА КАЛЕКТЫВА

Малодшы камандзір тав. Пухаў доўга не адважваўся адкрыць свае замыслы калектыву, баючыся, што ніхто не падтрымае яго ідэю. Ён разлічваў: сіл, бадай, хопіць —аркестр у часці добры, капельмейстар чалавек вельмі музыкальны, галасы для партый ёсць, здольных самадзейных артыстаў дастаткова, танцавальная група ў часці няярэнная, ёсць змешаны хор...

Нарэшце, тав. Пухаў адважыўся і пагаварыў з адным, з другім з вядучых актораў самадзейнасці. Калектыў горача адгукнуўся на прапанову тав. Пухава, палітаддзел падтрымаў жаданне калектыва, клуб даў матэрыяльную дапамогу. К пастаноўцы намецілі «Вяселле ў Малінаўцы» — і работа закіпела.

Некалькі месяцаў, у абстаноўцы напружанай баявой вучобы, у кароткія гадзіны адпачынку калектыў асвойваў цяжкасці вялікай пастаноўкі, развучваючы хоры, пляскі, вакальныя партыі, вывучаючы тэкст.

Рэжысёр, малодшы камандзір тав. Пухаў склаў даволі ўдалы пастановачны план, усімі сродкамі імкнучыся не паўтараць бачаныя ім пастаноўкі гэтай аперэты. Ён шукаў сваё, выклікаючы ў выбражэнні найбольш яркія сцэны, позы, рысуючы ў мыслях грымы персанажаў. Яму, як галоўнаму пастаноўшчыку, прыйшлі на дапамогу: чырвонаармеец тав. Ілеадораў—у якасці мастака, камандзіры т.т. Якаўчук і Гонтар—як мастакі грыма, жонка камандзіра тав. Князеўская—у пастаноўцы танцаў, жонка камандзіра тав. Лазарава—як мастак касцюмаў. Капельмейстар тав. Якаўлеў не пакладаючы рук развучваў з аркестрам музычную партытуру.

Шматмесячная праца спаянага, дружнага калектыва, нарэшце, была з поспехам закончана. Быў прызначан дзень прэм'еры. Артысты, увесь калектыў хваляваўся. Надыходзіў экзамен перад дружнай, але патрабавальнай сям'ёй сваёй часці. Колькасна калектыў вырас да 75-ці ўдзельнікаў, якія былі заняты ў спектаклі.

Спектакль быў горача прыняты, уважліва і з цікавасцю прагледжан і праслухан.

Жонка камандзіра тав. Тармахова ў ролі Соф'і Міхайлаўны, несумненна, з'яўляецца ўпрыгожаннем усяго спектакля. Малодшы камандзір тав. Пальцаў выконвае ролю Назара Думы, імпаніруючы добра зробленаму вобразу Соф'і Міхайлаўны—Тармаховай. Ваентэхнік I ранга тав. Гонтар іграе ролю Яшкі-артылерыста. Ён адразу робіцца любімцам глядзельнай залы, сцэна першай сустрэчы Яшкі-артылерыста з дзедам Нічыпарам (малодшы камандзір тав. Цімафееў) беспадобна ў гумарыстычнай жывой прастаце. Капітан тав. Некіпелаў добра вядзе ролю Папандапуло, але часам пераігрывае, разлічваючы на «смех» залы. Ня дрэнна вядуць свае ролі, узмацняючы агульную сыгранасць ансамбля, жонка камандзіра тав. Лапаценка (Ярынка), жонка камандзіра тав. Чэпурка (Гапуся), палітрук тав. Драздоў (Андрэйка-пастух), чырвонаармеец тав. Зуеў (Пётра).

Выконваемыя калектывам хоры гучаць добра, відаць, што капельмейстрам тав. Якаўлевым праведзена вялікая работа. Займальныя цікавыя па рысунку і сюжэту народныя украінскія і чырвонаармейскія пляскі. Выдатна, з густам распрацаваны ўсе аркестровыя партыі.

Пастаноўка «Вяселля ў Малінаўцы» калектывам пад кіраваннем малодшага камандзіра тав. Пухава—значная падзея ў чырвонаармейскай мастацкай самадзейнасці Беларускай акругі.

В. ГЛАЗЫРЫН.

«Чырвоная Армія на адпачынку». Акварэль настаўніка 11-й школы гор. Магілева Г. Ф. Пархоменка. Фотарэпрадукцыя І. Каплінскага.

У ЦЫРКУ

Імя Манжэлі, калі можна так сказаць, частка гісторыі рускага цырка. З'яўляючыся прадстаўніком старой цыркавой школы, традыцыйная цыркавая сям'я Манжэлі бачыла цяжкія ўмовы дарэвалюцыйнай сцэны, адчула на сабе «работу на рызыку без страхоўкі», працавала ў неабходных у той час для кожнай трупы-сям'і дзесятках жанраў мастацтва на манежы, прайшла, не здраджваючы сваёй любімай справе, служачы народу, праз цяжкія годы рэвалюцыі і грамадзянскай вайны і ўвайшла бліскучай савецкай цыркавой трупай у нашы цудоўныя дні пабеданоснага соцыялістычнага будаўніцтва.

Глава сям'і, П. А. Манжэлі, к вялікаму задавальненню савецкай грамадскасці, носіць пачэснае званне заслужанага артыста рэспублікі і ўзнагароджан ордэнам,— гэта гонар па заслугах працаўніку, шмат год правёўшаму на арэне савецкага цырка.

Праграма летняга сезона Мінскага дзяржцырка не вылучаецца разнастайнасцю жанраў, слаба прадстаўлена ў эксцэнтрычным антрэ, не пышна і, бадай, не па цыркавому складзена, пазбаўлена ўсякай выдумкі і запалу. Але аб радзе нумараў, бліскучых па якасці, нельга не сказаць некалькі слоў.

Работа сям'і Манжэлі — жакеі і дрэсіраваныя коні пад кіраваннем самога заслужанага артыста Манжэлі — гэта нумары сапраўднага цыркавога зместу, якія ўпрыгожваюць і звязваюць, бадай, усю праграму. Вялікі тэмперамент жакеяў-наезнікаў Манжэлі, уся пастаноўка нумара ад паркура да рытму, афармленне і музыкі зроблена ў дасканалым, сапраўды цыркавым густе, сведчыць аб вялікай прафесіянальнай коннай школе савецкага цырка. Заезд дрэсіраваных коней прадуман сюжэтна і падкрэслівае тонкую работу вышэйшай дрэсіроўкі. Абодва нумары Манжэлі глядзяцца з неаслабнай цікавасцю, а выхад стайні, несумненна, «гвоздзь» усёй праграмы.

Шмат добрага можна сказаць аб групе велафігурыстаў Марэно. Перш за ўсё, іх любіць публіка. Выступленне іх ад пачатку да канца носіць арыгінальна-эксцэнтрычны характар, выклікае смех гледача, яно простае па форме, але ўвесь нумар дасягнут шляхам складанай работы і тэхнікі выканаўчай зладжанасці. Марэно старыя, са стажам, артысты савецкага цырка, ветэраны манежа. Свой аўтарытэт перад савецкім гледачом яны заўсёды трымалі на высокай ступені, будучы шырока вядомымі ў масах любіцеляў цырка.

Вялікі спрыт работы на турніках, у дасканалым тэмпе і ўмелай пастаноўцы выступлення, але, нажаль, з не зусім удалым элементам гумару (магчыма, апошні не зусім дапрацаван), прадэманстыравала акрабатычная група Тарнео. Выступленне акрабатаў Кабылавых названа скромна ў жанры — «акрабаты», але гэта ёсць эксцэнтрыка, якая заўсёды належала цырку; а між тым акрабаты-эксцэнтрыкі Рубанавы ні ў якім выпадку не могуць быць названы эксцэнтрыкамі, бо калі і ёсць у іх спробы на эксцэнтрыку, дык вельмі пяжкія, якія не робяць ніякага ўражання, збіты да сляпога пераймання дзесятка такіх-жа нумараў.

Выхад Сідаравых з абручамі сведчыць аб прыемнай культуры цыркавога запейніцтва; нумар пакідае добрае ўражанне і прымушае радавацца за новыя жанры і поспехі ў іх цыркавых актораў. Дасканалая праца спалучаецца тут з добра вытрыманай скромнасцю і цудоўным тонам усяго нумара.

Атракцыён «Паветраная карусель» як у сэнсе тэхнікі, так і пастаноўкі, безумоўна, заслуга пастаноўшчыка-ордэнаносца Д. Н. Зементава. Ён заслугоўвае вялікай увагі і добра прымаецца гледачом.

Усё-ж гэтага для праграмы сталічнага цырка недастаткова. Астатняя палова праграмы праходзіць у сярэдніх, незапамінаючыхся нумарах, якія не вызначаюцца вялікай культурай і часамі проста няўдалы.

Публіка сталіцы БССР патрабавальная. Любячы цырк, яна мае права патрабаваць ад дырэкцыі больш высокай па майстэрству цыркавой праграмы, — не радавой, якой яна ў большай палове сваіх нумараў з'яўляецца зараз, а кваліфікаванай і пышнай, зладжанай, хоць-бы прыкладна, у кампазіцыю вялікага, змястоўнага цыркавога спектакля, абавязкова насычанага так неабходнай арэне добрай клаунадай.

В. МУРАТ.

ЛІТАРАТУРНЫ БЕЛАСТОК

Цяпер пасля Мінска найбольш буйным пісьменніцкім цэнтрам Беларусі з'яўляецца Беласток. Тут жывуць і працуюць 52 пісьменнікі—празаікі, паэты, драматургі, перакладчыкі мастацкай літаратуры.

Што-ж уяўляюць з сябе члены пісьменніцкай арганізацыі Беластока?

Яніна Бранеўская піша на польскай мове і пераважна для дзяцей. Вось назвы некаторых з яе кніг: «Прыгоды лялькі Іонны», «Гісторыя тачонага дзядулі і фарбаванай бабулі», «Бадзяга Чапек». Нядаўна тав. Бранеўская заключыла з Дзяржаўным выдавецтвам БССР дагавор на выпуск новай кнігі для дзяцей—«Вандраванні медзянага грошыка». Кніга гэта аб тым, як грошык трапляе ў розныя рукі і што адбываецца з прычыны гэтага.

Пісьменніца Елена Сельм працуе ў рэдакцыі беластоцкай газеты. Літаратурнай дзейнасцю яна займаецца дзесяць год. Пры панах ёй не шанцавала ні ў жыцці, ні ў літаратуры. Сельм напісала вялікі раман, які рысуе жыццё сялян адной вёскі. Пасля доўгіх нудных перагавораў адно з выдавецтваў згадзілася выпусціць кнігу, але ўмяшалася польская цэнзура і раман, у якім аўтар спрабаваў паказаць рост рэвалюцыйных настрояў сярод сялян, не ўбачыў свету.

Тав. Сельм напісала і рад апавяданняў. Некаторыя з іх уключаны ў зборнік «Учарашні дзень», які выпускае Дзяржаўнае выдавецтва БССР.

Міхаіл Бурштын—яўрэйскі празаік. Ён напісаў раман «Над рэкамі Мазоўя», які быў выдан у Польшчы. Раман закранае пытанні нацыянальнай розні. Паводле цэнзурных меркаванняў, аўтар аб усім гэтым прымушан быў пісаць так, нібы справа адбываецца ў Кітаі, але фактычна ў кнізе гутарка ішла аб Польшчы. Цяпер Бурштын закончыў гістарычны раман, дзея якога адбываецца ў 1914—18 годы, і навелу «Таварыш «дырэктар».

Паэтычная група мясцовай пісьменніцкай арганізацыі вельмі шматлікая. Адным з яе прадстаўнікоў з'яўляецца Б. Геллер—аўтар трох кніг, выданых у Польшчы, былы ўдзельнік групы рэвалюцыйных пралетарскіх пісьменнікаў у Варшаве. Многія вершы Геллера былі забаронены цэнзурай. Тэматыка новай кнігі вершаў Геллера, якая будзе выдана Дзяржаўным выдавецтвам БССР,—савецкі патрыятызм. Гэта-ж тэма хвалюе і яўрэйскага паэта Іосіфа Рубінштайна. У свой час ён выдаў кнігу вершаў, якая, не гледзячы на ўсе цэнзурныя папраўкі, скажэнні і скарачэнні, усё-ж рысавала жыццё беднаты ў прыгарадных кварталах. За апошні час Рубінштэйн напісаў некалькі вершаў на сучасныя тэмы.

У склад пісьменніцкай арганізацыі Беластока ўваходзяць празаік Е. Каганоўскі—аўтар раду кніг, навел і новага рамана, які хутка выйдзе ў свет; Ш. Берлінскі — аўтар кніг «Жыццё ўзыходзіць» і «Пад адным дахам»; Забулдоўскі—перакладчык твораў савецкіх пісьменнікаў на польскую мову; паэтэса Валенціна Найдус, крытык Юрый Панскі, Юрый Равіч—аўтар кнігі «Тут спаць не можна», прысвечанай жыццю беспрацоўнай і бяздомнай моладзі.

Пісьменнікі Беластока часта збіраюцца на свае творчыя вечары, прысвечаныя разбору творчасці аднаго з членаў секцыі. Выпушчан літаратурны зборнік «На вызваленай зямлі». Намечан выпуск вялікага літаратурнага альманаха.

Многія пісьменнікі Беластока скардзяцца на абыякавыя адносіны да іх з боку мясцовых арганізацый. Гэта ў першую чаргу выражаецца ў тым, што палітычная работа сярод пісьменнікаў як след не разгорнута. Мала робіцца і для таго, каб стварыць умовы для плённай творчай работы паасобных пісьменнікаў. Часцей павінны заглядваць у Беласток і адказныя прадстаўнікі праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

Барыс ВІНАГРАДАЎ.

Пляска «Чуй—чаго?» у выкананні выхаванцаў 4-га дзіцячага дома (Мінск) Веры **Уніцкай** і Галі **Шыдлоўскай**. Мінская гарадская алімпіяда дзіцячай самадзейнасці.

Фота С. Грына.

СУСТРЭЧА З ГЕРОЕМ

Мінскі гарком КП(б)Б, гарком ЛКСМБ, абласны ваенны камісарыят, праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР арганізавалі нядаўна цікавую сустрэчу прызыўнікаў гор. Мінска з Героем Савецкага Саюза камісарам тав. Копец і беларускімі пісьменнікамі.

Сакратар Мінскага гаркома КП(б)Б тав. Кручкоўва ўступнай прамове адзначыў цягу моладзі ў Чырвоную Армію і вялікую падрыхтоўчую работу к прызыву, якая праводзіцца на месцах. Моладзь вучыцца, шмат чытае. Цёпла сустрэлі прысутныя прачулую прамову камісара тав. Копец — аднаго з лепшых майстроў лётнага мастацтва. Тав. Копец красачна і цікава падзяліўся сваімі баявымі ўражаннямі аб барацьбе з белафінамі.

Уважліва слухала шматлікая аудыторыя выступленні пісьменнікаў. Эдзі Агняцвет прачытала верш «Клятва», А. Стаховіч — апавяданне «Дзяўчына з кветкамі», А. Шарапаў — «Баладу аб двух таварышах», Б. Макарцаў — урывак з аповесці аб лётчыках, Е. Садоўскі — навелу «Адплата», Груб'ян— вершы. **Н.**

Літаратурныя вечары

У беластоцкім Доме пісьменніка рэгулярна наладжваюцца літаратурныя вечары.

18 мая адбыўся цікавы вечар, прысвечаны творчасці таленавітага яўрэйскага паэта Бінэма Геллера. Выступаўшыя таварышы Сфард, Марк, Жырман, Дрэер і інш. аднадушна адзначылі рэвалюцыйную мэтанакіраванасць творчасці паэта, свежасць і арыгінальнасць паэтычных сродкаў.

Бінэм Геллер адным з першых пісьменнікаў б. Заходняй Беларусі пачаў творча актывізіравацца і напісаў пасля прыходу Чырвонай Арміі рад добрых вершаў пра радасць вызваленага народа.

24 мая пісьменнікі гор. Беластока сустрэліся з чырвонаармейскімі маладымі пісьменнікамі. З дакладам на тэму «Літаратура і Чырвоная Армія» выступіў старшы палітрук Лешчынер.

Чырвонаармейскія паэты С. Хадыка, Н. Шыдлоўскі, П. Панчанка прачыталі свае вершы. Таварышы В. Боруун і В. Наземнаў прачыталі навелы. **П. АМЕЛЬЧЫК**

Выстаўка савецкага мастацтва

26 мая ў Беластоку адкрылася перасоўчная выстаўка «Індустрыя соцыялізма». У пяці залах педагагічнага інстытута размешчана каля 150 яркіх, красачных палотнаў і рысункаў, паказваючых веліч перамогі соцыялізма. На выстаўцы прадстаўлены работы Герасімава, Канчалоўскага, Іогансона, Бродскага, Кукрыніксаў, Вікулава, Пашкевіча і іншых буйных майстроў жывапісу. **П.**

Л. АСАЦІАНІ

Акакій Цэрэтэлі

Да 100-годдзя з дня нараджэння

Акакій Цэрэтэлі — выдатны пісьменнік Грузіі. Разам з Ільём Чаўчавадзе ён з'яўляецца асновапачынальнікам новай грузінскай літаратуры. Вялікі лірык, ён быў адным з віднейшых прадстаўнікоў нацыянальна-вызваленчага руху грузінскага народа.

Нарадзіўся Акакій Цэрэтэлі ў сям'і феадальнага ўладарніка. Па старадаўняму звычаю ён яшчэ грудным дзіцём быў аддадзен на выхаванне ў сялянскую сям'ю, дзе заставаўся да сямігадовага ўзросту. Адсюль пачынаецца ранняе знаёмства будучага паэта з бядотамі і радасцямі працоўнага народа, з яго штодзённым жыццём, звычаямі, нястачамі і марамі.

Маленства назаўсёды засталося ў памяці паэта. «Не магу не прызнацца, — пісаў аднойчы Цэрэтэлі, — што калі ва мне захавалася што-небудзь прыемнае і добрае, дык гэта толькі дзякуючы таму, што я рос у вёсцы, у сялянскай сям'і разам з дзецьмі сялян».

Дванаццаці год Акакій Цэрэтэлі паступае ў Кутаіскую губернскую гімназію. Царскія гімназіі ў Грузіі з'яўляліся зброяй бесцырамоннай і паслядоўнай русіфікацыі дзяцей «інародцаў». Назначэнне гэтых гімназій заключалася ў вырошчванні кадраў будучых «вернападданых» чыноўнікаў і афіцэраў.

Не здаўшы выпускных экзаменаў, Акакій Цэрэтэлі ў 1859 годзе паехаў у Пецярбург, каб паступіць у ваеннае вучылішча. Але, трапіўшы у асяроддзе перадавога студэнцтва, ён змяніў свой намер і паступіў ва універсітэт на факультэт усходніх моў. Адначасова ён наведваў лекцыі славутых тады прафесароў Спасовіча, Кастамарава, Кавеліна і Стасюлевіча. У Пецярбургу Акакій Цэрэтэлі зблізіўся з кругам маладых землякоў-студэнтаў, сярод якіх прыкметную ролю ігралі Ілья Чаўчавадзе, Н. Нікаладзе, Георгій Цэрэтэлі і Кір. Лордкіпанідзе.

Студэнцкія годы адыгралі рашаючую ролю ў афармленні светапогляду і ў творчай накіраванасці маладога паэта. Гэта былі шасцідзесятыя годы, калі ўладарнікамі дум перадавой рускай інтэлігенцыі з'яўляліся Белінскі, Герцэн, Чэрнышэўскі, Дабралюбаў. З аўтабіяграфіі паэта мы даведваемся, што ў гэты час ён ужо добра быў знаёмы з творамі «саратаўскага семінарыста» Чэрнышэўскага. З вялікай цікавасцю сачыў Акакій Цэрэтэлі за падзеямі, якія разыгрываліся тады ў Заходняй Еўропе, за ходам нацыянальна-вызваленчай вайны італьянскага і венгерскага народаў з імператарскай Аўстрыяй. Мыслі маладога паэта, натуральна, накіроўваліся да роднага народа, які ў гэты час стагнаў пад цяжкім ярмом соцыяльнага і нацыянальнага гнёту.

Агульнасць светапогляду, мэтаў і перспектыў будучай дзейнасці яшчэ больш зблізілі Акакія Цэрэтэлі з перадавой грузінскай моладдзю 60-х год на чале з Ільём Чаўчавадзе. Ён стаў актыўным дзеячом гуртка «тэргдалеулі» — «папіўшых вады Тэрэка». Гэта была моладзь, якая атрымала адукацыю ў рускіх універсітэтах.

Ужо ў студэнцкія годы А. Цэрэтэлі пачынае супрацоўнічаць у грузінскім журнале «Цiскары». У гэты перыяд ён піша выдатныя вершы «Песня жняцоў», «Споведзь селяніна», «Імерэцінская калыханка», якія выражаюць пачуцці і мары прыгоннага сялянства. Гэтыя вершы прагучалі як магутны пратэст супроць прыгонніцкага гнёту.

Разам з І. Чаўчавадзе А. Цэрэтэлі ўпершыню ў грузінскай паэзіі XIX стагоддзя шырока выкарыстаў грамадска-палітычную тэматыку. Яны невымерна пашырылі і паглыбілі соцыяльную значымасць паэтычнага слова, рассунулі рамкі яго ўздзейнічання на шырокія колы народа. У гэтым — вялікая наватарская роля А. Цэрэтэлі як паэта.

Акакій Цэрэтэлі. К 100-годдзю з дня нараджэння (21 чэрвеня).

У тыя-ж годы Акакій Цэрэтэлі выступае з выдатнымі, глыбока нацыянальнымі вершамі. У вершы «Жалейка» (1861 г.) паэт успамінае салодкагучную жалейку, якая спявае аб горкай долі роднага народа, аб згубленай ім свабодзе, аб героях, якія павінны выступіць на абарону радзімы. З горыччу паэт гаворыць, што яшчэ не прабудзілася нацыянальная свядомасць народа.

Вялікай задачы — прабуджэнню соцыяльнай і нацыянальнай свядомасці народа — Акакій Цэрэтэлі прысвяціў усё сваё доўгае жыццё, усю сілу свайго шматграннага і глыбокага паэтычнага таленту. Акакій Цэрэтэлі пісаў моваю, вельмі блізкай да народнага говару, мовай, зразумелай самым шырокім масам народа. Яго вершы поўны пявучасці, прастаты і хараства. Ён канчаткова вызваліў грузінскую паэтычную мову ад архаізмаў царкоўнага стылю і цяжкаважкасці, што было характэрна яшчэ для паэтаў-рамантыкаў першай паловы XIX стагоддзя — Ал. Чаўчавадзе, Нік. Бараташвілі, Гр. Орбеліані. Вядомы грузінскі публіцыст і крытык Н. Я. Нікаладзе ў 1889 годзе пісаў аб вершах Цэрэтэлі:

«Мова гэтых вершаў адрознівалася невядомай дагэтуль прыгажосцю і лёгкасцю чыста народнага говару, у ёй не было ні драбнейшай прымесі кніжнай штучнасці і ўмоўнасці. Наогул з першага і да апошняга дня літаратурнай дзейнасці Акакій Цэрэтэлі заняў у грузінскай славеснасці і ўтрымаў палкам за сабою тое-ж самае значэнне, якое Пушкін мае ў гісторыі рускай літаратуры, — у адносінах мовы і формы сваіх твораў. Ён першы больш, чым хто-небудзь з яго субратоў, рашуча наблізіў мову літаратуры да народнай, надаўшы ёй неймаверную гнуткасць і грацыю, выразнасць і каларытнасць».

Акакій Цэрэтэлі першы ўвёў у грузінскую паэзію палітычную сатыру. У сваіх памфлетах і вострых сатырычных песнях ён бічаваў адсталасць, коснасць, усе непрыглядныя бакі грузінскай рэчаіснасці, клаймяў ганьбай чыноўнікаў, бюракратаў, ілжэпатрыётаў, князёў і дваран, якія эксплаатыравалі народ.

Пяру А. Цэрэтэлі належыць цэлы рад паэм, драм, камедый, апавяданняў, гістарычных хронік. Пісаў ён таксама публіцыстычныя і крытычныя артыкулы, фельетоны на злабадзённыя тэмы; шмат працаваў ён у галіне тэатральнага мастацтва, як драматург і рэжысёр; збіраў помнікі народнай творчасці; выдаваў уласны журнал пад назвай «Акакіс Крэбулі» («Зборнікі Акакія»); выступаў па ўсіх хвалюючых пытаннях у галіне літаратурнага, палітычнага, соцыяльнага і эканамічнага жыцця; часта раз'язджаў па гарадах і сёлах, знаёмячыся з народам і яго жыццём.

Усё гэта спрыяла незвычайнай папулярнасці паэта ў шырокіх масах. Яго вершы распаўсюджваліся са здзіўляючай хуткасцю, распяваліся і вывучаліся на памяць.

Няма такога кутка ў Грузіі, дзе-б і сёння не распяваліся вершы Акакія Цэрэтэлі, дзе-б не ведалі яго імя. У гэтых адносінах ён, пасля Руставелі, побач з І. Чаўчавадзе, з'яўляецца самым любімым і папулярным паэтам у Грузіі.

Акакій Цэрэтэлі стварыў выдатныя гістарычныя паэмы: «Торнікэ эрыставі», «Баграт вялікі», «Натэла» і іншыя. Ідэалізіруючы часам герояў старой Грузіі, апяваючы іх мужнасць, любоў да радзімы і вернасць народу, паэт як-бы супрацьстаўляў іх сваім сучаснікам, як-бы заклікаў сваіх сучаснікаў стаць такімі-ж вартымі сынамі народа, служыць справе яго вызвалення.

А. Цэрэтэлі першы пераклаў на родную мову вялікі гімн міжнароднага пралетарыята — «Інтэрнацыянал» Эжэна Пацье, а ў 1905 годзе ў таленавітых вершах апяваў геройства, мужнасць і самаафярнасць рабочага класа.

«Гэтага дня я чакаў з нецярплівасцю,—пісаў ён у адным з вершаў, — і дачакаўся. Смяюся, ужо не плачу я. Моладзь, выходзь на барыкады».

І маладая Грузія, асабліва рабочы клас, з любоўю слухала паэта і на барыкадах распявала яго вершы.

У багатай і шматграннай літаратурнай спадчыне, пакінутай Акакіем Цэрэтэлі, вельмі багатае месца займае яго проза. Лепшыя яго рэчы, сярод якіх неабходна асобна ўпамянуць гістарычную аповесць «Башы-Ачук» і аўтабіяграфічную хроніку «Перажытае», з'яўляюцца выдатнымі ўзорамі грузінскай мастацкай прозы XIX стагоддзя.

Велічная прастата мовы, глыбіня мыслі, тонкая іронія, месцамі пераходзячая ў едкі сарказм, адсутнасць якой-бы там ні было вычуранасці стылю, лёгкасць выкладання—усе гэтыя якасці робяць «Перажытае» адным з лепшых твораў грузінскай літаратуры.

Біяграфія аўтара ў гэтым творы з'яўляецца воссю, вакол якой майстэрскай рукой намаляваны карціны быту, звычаяў, усяго соцыяльна-палітычнага ладу жыцця Грузіі мінулага стагоддзя.

«З усяго напісанага мною,—пісаў А. Цэрэтэлі,—самым любімым і дарагім мне з'яўляецца «Перажытае».

Варта адзначыць, што «Перажытае» у тым выглядзе, у якім яно вядома чытачам, з'яўляецца далёка не поўным ажыццяўленнем замыслу паэта. Ён меркаваў напісаць сваю мастацкую біяграфію ў некалькіх томах. Але бяздольнае жыццё паэта не дало магчымасці ажыццявіцца яго марам. «Перажытае» пісалася з вялікімі перапынкамі, у розны час, у рознай абстаноўцы. Адсюль унутраная няроўнамернасць частак, прыкметная паспешлівасць у аддзелцы некаторых раздзелаў, рознасць у манеры пісьма.

Памёр Акакій Цэрэтэлі ў 1915 годзе, у разгар імперыялістычнай вайны. Ён быў поўны надзей, што блізка час, калі народ даб'ецца вызвалення, што Грузія скіне аковы векавога гнёту.

Гэтыя надзеі паэта здзейсніліся праз шэсць год пасля яго смерці. Вызвалены грузінскі народ з найвялікшай любоўю захоўвае памяць паэта, які ўсё жыццё аддаў справе вызвалення народа.

Адказны рэдактар І. Д. ГУРСКІ.

Мінск, друкарня «Звязды». Адрас рэдакцыі газеты: Мінск, Савецкая, 76, Дом пісьменніка. Тэлефон 25-394. Газета «Літаратура і Мастацтва» выходзіць адзін раз у дэкаду. Уп. Галоўлітбела № Л—1487